

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA SOUKROMÉHO PRÁVA A CIVILNÍHO PROCESU

RUČENÍ V SOUKROMÉM PRÁVU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.

Autor:
Jiří Bezstarosta

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1.3.2012

Jiří Bezstarosta

Poznámky:

1. Práce vychází z právního vztahu platného a účinného v České republice ke dni 31.12.2011.
2. Užívám-li v práci pouze číslo paragrafu bez bližšího určení a neplyne-li z kontextu něco jiného, jedná se o ustanovení platného občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.)

OBSAH

Úvod.....	5
II. Historie právního institutu ručení.....	7
2.1 Římské právo.....	7
2.2 Úprava rukojemství ve středověku.....	9
2.3 Všeobecný zákoník občanský.....	10
2.4 Občanský zákoník z roku 1950.....	12
2.5 Občanský zákoník z roku 1964.....	14
III. Pojem a funkce ručitelského závazku.....	15
3.1 Pojem ručitelského závazku.....	15
3.2 Funkce ručitelského závazku.....	16
IV. Platná právní úprava – Občanský zákoník, Obchodní zákoník – vytknutí základních rozdílů a kritický doktrinální přístup ke dvojí úpravě	18
4.1 Akcesorická povaha ručitelského závazku	24
4.2 Subsidiární povaha ručitelského závazku.....	27
4.3 Předmět ručitelského závazku.....	30
V. Subjekty ručitelského závazku.....	34
5.1 Pluralita ručitelů.....	35
VI. Vznik ručitelského závazku.....	36
VII. Obsah ručitelského závazku – práva a povinnosti ručitele a věřitele.....	38
7.1 Informační povinnost.....	38
7.2 Uplatnění námitek ručitele vůči věřiteli	40
7.3 Oprávnění ručitele odepřít plnění věřiteli.....	42

VIII. Problematika subrogačního regresu.....	45
8.1 Podstata subrogace.....	45
8.2 Řešení občanském zákoníku.....	47
IX. Zánik ručitelského závazku.....	50
9.1 V důsledku akcesority.....	50
9.2 Smrt ručitel.....	51
9.3 Smrt dlužníka.....	51
9.4 Promlčení ručitelského závazku.....	52
X. Komparace s novým občanským zákoníkem.....	53
XI. Komparace s právní úpravou v německém občanském zákoníku.....	58
XI. Závěr.....	63

1. Úvod

Zajištění závazků je součástí našeho civilního práva i nepostradatelnou a tradiční částí všech civilních kodexů moderní doby. Je upraveno normami občanského a obchodního práva a působí jako pojistka, proti selhání povinného subjektu (dlužníka) s řádným a včasným splněním jeho smluvních, popř. mimosmluvních (zákonných) povinností. Jejich účelem je posílení hmotně-právního, jakož i procesního postavení věřitele. Zvýšení jeho právní jistoty ohledně vrácení poskytnutého plnění, které vynaložil ve prospěch dlužníka, či ohledně poskytnutého plnění, které se má věřiteli od dlužníka primárně teprve dostat.

K zajištění závazků dochází vznikem prostředků zajištění (specifických instrumentů). Jedním z nich je i právní institut ručení, kterému se věnuji v následující práci.

Přesto, že se jedná o právní institut velmi starý (rukojemství), je toto téma v současné české odborné literatuře zpracováno velmi stroze. Některým otázkám tohoto institutu, se česká odborná literatura takřka nevěnuje (problematika subrogačního regresu) nebo jen velmi omezeně. Učebnicové výklady nevyjímaje. Tato práce si klade za cíl po všeobecném seznámení s historickým vývojem, poukázat na vznik, změnu a zánik ručení. Hlubší rozbor si dle mého názoru zaslouží dvojkolejnost recentní právní úpravy, jakož i zánik závazku v důsledku smrti ručitele, promlčení a problematika subrogačního regresu, která je a vždy byla pro tento právní institut typická.

Při psaní této práce vycházím zejména ze soudobé literatury, jakož i domácí literatury starší, která je podstatně obsáhlejší a mnoho dnešních autorů z ní čerpá. Vzhledem k tomu, že práce bude obsahovat i méně rozsáhlou komparaci se zahraniční právní úpravou, beru v úvahu i recentní zahraniční literární výstupy týkající se předmětného tématu, zejména německý pohled.

Se schválením účinnosti nového občanského zákoníku je více než vhodné zabývat se i jeho právní úpravou institutu ručení. Nový občanský zákoník činí v oblasti úpravy ručení dosti podstatných změn, které naše současné soukromé právo neobsahuje. Proto zaměřím pozornost i tímto směrem.

Zvolené téma jsem si vybral z důvodu mého hlubšího zájmu o tuto problematiku. Jsem především toho názoru, že v současné době je zajištění závazku prostřednictvím ručení takřka opuštěno. Své místo přenechalo v dnešní době tolik oblíbenému právu zástavnímu, které je nejčastěji sjednáváno jako zajištění pohledávky při koupi nemovitostí. Přičemž v době hospodářské krize, spojené zejména s pádem realitního trhu ve Spojených státech amerických s dopadem i na zdejší ekonomickou situaci, je ručení vhodnějším prostředkem zajištění věřitelovy pohledávky, zejména v kombinaci se zástavním právem.

II. Historie právního institutu ručení

2.1 Římské právo

Historie rukojemství má velmi bohatou tradici. Kořeny tohoto klasického zajišťovacího prostředku lze vysledovat již v římském právu.

Rukojemství patřilo do tzv. *intercesse*. Šlo o různé záruky osobní povahy, spočívající zejména v jakémkoliv převzetí závazku v cizím zájmu¹. Ve své původní podobě bylo označováno jako *adpromissio*.

„Adpromissio jest smlouva stipulační, kterou promissor bere závazek jiného na sebe jako dlužník vedlejší. Adpromissí se zakládá rukojemství, nebo rukojemství záleží právě v tom, že vedle vlastního (hlavního) dlužníka zavazuje se jiný smlouvou pro jeho dluh za tím účelem, aby věřitelovi bylo pojištěno uspokojení pohledávky. K jeho zřízení původně postačil verbální kontrakt (stipulatio), ve kterém rukojmí sliboval poskytnout věřiteli totéž co hlavní dlužník².

Plynutím doby se z tohoto základu vyvinuly tři formy rukojemství, a to *sponsio*, *fidepromissio* a poslední forma, která se začala vytvářet v právu justiniánském, *fideiussio*. *Sponsio* a *fidepromissio* jako starší formy rukojemství zanikly. Přetrvala *fideiussio*, která se začala dotvářet do podoby dnešního rukojemství, proto se dále zaměřím jen na tuto poslední uvedenou a zároveň nejmladší formu.

Fideiussio je forma, která měla podstatně větší rozsah užití. Zejména v případě subjektů ručitelského závazku, protože se nevztahovala jen na občany římské, ale i na svobodné cizince (*peregrini*). Vznikala formou stipulace, kdy oproti starším formám rukojmí již neskládal slib plnit totéž, co je dlužen hlavní dlužník, nýbrž úsilí a péči splnit to, co má plnit dlužník hlavní (viz dále akcesorická povaha rukojemství). *Fideiussio* mohly být zajištěny nejen obligace verbální, jako tomu bylo v předchozích případech, ale i obligace z jakéhokoliv

¹ Sommer, O. Učebnice soukromého římského práva, díl II, Pojištění obligace, Praha, Wolter Kluver ČR a.s., 2011, s. 130

² Heyrovský, L. Dějiny a systém soukromého práva práva římského. 4. Vydání. Praha, J. Otto, 1910, s. 649

kontraktu. Též obligace naturální a i jiné závazky smluvní. Nebylo však jím možno zajistit *obligace ex delicto*. Závazek z *fideiussio* přecházel na dědice a byl časově neomezený.³ Totéž bylo možné i u *sponsio* a *fidepromissio*, toto se však nevztahovalo na Itálii, kde to teritoriálně omezil *lex furia de sponsu*, v provinciích to bylo naopak.

Při pluralitě ručitelů, ručil každý z ručitelů za celý dluh, tedy solidárně. Na základě zákona *lex furia de sponsu* nastávalo rozdělení práva věřitelova mezi spolurukojní a byli zavázáni každý *pro parte virili* (dělení podle počtu osob), pohledávka byla věřitelem rozdělena rovnoměrně mezi přítomné a solventní věřitele. Avšak žalovaný *confideiussor* (rukojmí) mohl v době litiskonstetace žádat magistráta, aby věřitel rozdělil pohledávku rovnoměrně žalobou mezi všechny *confideiussory* (*beneficium divisionis*).

Až za období císaře Justiniána došlo k vyvinutí skutečného ručitelského závazku v podobě, jakou známe dnes s jeho akcesorickou povahou. *Fideiussio* římského práva předpokládala zřízení obligace hlavní, ta musela být alespoň v podobě naturální. Bylo možno zřídit *fideiussio* i pro závazek vzniklý v budoucnu. Za neplatnou se však považovala, pokud byla nepodmíněná a měla zajišťovat dluh podmíněný nebo byly-li podmínky rozdílné, byl-li předmět rozdílný, zněl-li ručitelský závazek na větší obnos nebo byl-li obtížnější co do času a místa plnění. Akcesorický závazek podléhal změnám, které nastaly v závazku hlavním, např. změnám způsobeným prodlením. Pokud však za smlouvy zakládající zajištěný závazek vznikla i další obligace stranami nezamýšlená, zajišťovalo ručení i tento závazek⁴.

Justinián dal roku 535 ručiteli právo zvané *beneficium excussionis sive ordinis* (tzv. námitku v pořadí). Rukojmí mohl po věřiteli žádati, aby nejprve nastoupil na dlužníka hlavního. Vyjma případů, kdy hlavní dlužník nebyl přítomen nebo byl insolventní. V této době dostává rukojemství svou podobu, jakou známe dnes. Nastupuje další znak a to subsidiární povaha ručitelského závazku.

³ Sommer, O. Učebnice soukromého římského práva, díl II, Pojištění obligace, Praha, Wolter Kluver ČR a.s., 2011, s. 135

⁴ Pelikánová, I. Ručení, Právník, 1996, č. 5

Otázku regresu tzv. postihu řešilo římské právo několika způsoby. U starší formy *sponsio* měl *sponsor* podle zákona z doby republiky (*lex Publilia*) po uplynutí šesti měsíců zákonný nárok na zaplacení celého dluhu, mohl se tedy obrátit na hlavního dlužníka bez rozsudku⁵. Následný regres bylo možné uplatnit na základě jedné ze smluv, a to smlouvy příkazní (*mandatum*) nebo jednatelství bez příkazu (*negotiorum gestio*). V pozdější době klasické docházelo k uplatnění regresu na základě *beneficium cedendarum actionum* (výhoda postoupených žalob). Tímto způsobem docházelo k cesi dluhu z věřitele na ručitele, který pohledávku zaplatil, nastoupil tím do práv věřitele, hledě se na ručitele jakoby od věřitele pohledávku koupil.

2.2 Úprava rukojemství ve středověku

Vývoj rukojemství započal u Germánů, kdy osoba odlišná od dlužníka (tzv. mediátora) přislíbila věřiteli, že mu dlužníka včas vydá, kdyby nezaplatil. Za to se musel dlužník rukojmímu vydati, aby mohl dostát svému závazku. Dlužník byl tak ochráněn před věřitelem, mohl volně hospodařit a disponovat se svým majetkem, rukojmí měl povinnost dlužníka vydat, povinnost plnit za něj dluh mu nepříslušela. Proto později rukojmí nechával dlužníka na svobodě, aby mohl být hospodářsky aktivní, ale za náhradu zabavoval dlužníkovy předměty z jeho majetku pro případ, že by neplnil. Až poté vydával dlužníka věřiteli.

Postupem doby zůstával dlužník již plně na svobodě a rukojmí věřiteli sliboval uspokojení z majetku dlužníka nebo z majetku svého. Zde byla plně potlačena povaha subsidiarity rukojemství. Docházelo k dlužnické solidaritě. Věřitel mohl plně nastupovat na rukojmího, i co se zbavení osobní svobody týká. Až v pozdním středověku docházelo k subsidiaritě a uplatňovalo se římské *beneficium excussionis sive ordinis*. Proti dlužníku měl rukojmí právo postihu.

V Českých zemích, dle knihy Rožmberské, měl rukojmí povahu poskytnuté zástavy s omezením držby. Rukojmího tedy nebylo možno držeti v zajetí nebo jinak osobní svobody zbaviti. Odpovědnost rukojmího byla opět primární možností postihu vůči dlužníkovi.

⁵ Sommer, O. Učebnice soukromého římského práva, díl II, Pojištění obligace, Praha, Wolter Kluver ČR a.s., 2011, s. 138

Do 16. století v právu středoevropském, v Čechách a na Moravě do Obnoveného zřízení zemského a v Německu do roku 1571, bylo praktikováno tzv. ležení⁶. Ležení spočívalo v tom, že rukojmí nebo dlužník, jakmile se ocitli se splácením dluhu v prodlení, se odebrali do tzv. osobního vězení. Osobní vězení znamenalo v omezení osobní svobody, které mělo trvat až do zaplacení dluhu nebo jim byla určena věřitelem lhůta. Místem ležení byl obvykle hostinec, kde se musel rukojmí nebo dlužník zdržovat na své náklady. To mělo vést k donucení, aby raději zaplatil a nevznikaly mu tak další zbytečné náklady. Do místa ležení se mohl odebrat i věřitel nebo tzv. ležáci, kteří si tuto činnost nechali platit jako živnost, ovšem na útraty dlužníka nebo rukojmího. Ležení nemělo tedy povahu zjišťovací, nýbrž donucovací, proto nemohlo se plně vyrovnati klasickému římskému *adpromissio*.

2.3 Všeobecný zákoník občanský

Původní název *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 1812. Po vzniku samostatného Československa byl recipován do tehdejšího právního řádu, pozbyl účinnosti ke dni 31. prosince 1950 (nástupem středního občanského zákoníku). Upravoval institut rukojemství v § 1344 jako jednu ze tří možností závazání se za osoby třetí věřiteli. Pojem rukojemství je obsažen v § 1346 „*smlouvou rukojemskou se pro případ, že první dlužník nesplní závazku, může se rukojmí zavázat k uspokojení věřitele dohodou učiněnou mezi jím a věřitelem*“. Šlo o kontrakt konsensuální svou povahou akcesorický a subsidiární. Rukojemská smlouva musela být sepsána a rukojmím podepsána, jinak byla pro nedostatek formy neplatná. Bylo se možno zaručit za závazky, ale i za *sumy a věci, nýbrž i za dovolené konání a opomenutí hledíc k užitku nebo újmě, jež z nich zajištěnému mohou vzejíti* (§ 1350). Dále se bylo možno zaručiti za pohledávky budoucí, předmět a rozsah ručení musel být výslovně stanovený. Nebylo možné se zaručit za naturální obligace, tento předmět byl co do vzniku rukojemství nedostatečný. Rukojmí se mohl zavázat jen k závazku prvního dlužníka, který vycházel z práva, ale mohl se opírat o jakýkoliv důvod⁷. Zaručit se bylo možné též výjimečně za závazek prvního

⁶ Saturník, T. Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě, Praha, VŠEHRD, 1945

⁷ Sedláček, J. Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligační a o splnění závazku, Brno 1924, s. 161

dlužníka, který nebyl platný. Neplatnost smlouvy prvního dlužníka spočívala v jeho nezpůsobilosti k právním úkonům. Rukojmí byl v tomto případě jako solidární spoludlužník, ačkoliv o osobních vlastnostech, které tuto neplatnost způsobili, nevěděl (§ 1352).

Rozsah rukojemství vycházel z povahy akcesority, bylo zakázáno rozšiřovat závazek rukojmího nad rámec závazku hlavního dlužníka. Naopak rukojemský závazek mohl být snížen, *eo ipso* došlo i k omezení ručení. V pochybnostech o rozsahu ručení platilo, že rukojemství nemohlo být rozšiřováno nad rámec, než který rukojmí prohlásil. Jedná se o rukojemství bezúplatné. Při úplatném rukojemství bylo třeba vycházet z pravidla, že rukojmí na sebe v pochybnostech vložil břemeno menší (§ 915). Při úročném dluhu ručil rukojmí za úroky splatné po uzavření rukojemské smlouvy, ledaže úroky splatné před tím byly žalovatelné teprve poté, co se smlouva stala skutkem (§ 1353).

Věřitel proti rukojmímu mohl uplatnit své právo teprve tehdy, nesplnil-li hlavní dlužník svůj závazek vůči věřiteli a současně byl věřitelem soudně či mimosoudně vyzván (§ 1355). I toto pravidlo se nemuselo uplatnit zcela, věřitel neměl povinnost výzvy vůči rukojmímu v případě, že byl hlavní dlužník insolventní, upadl v konkurs nebo byl v době plnění neznámého pobytu (§ 1356).

Jelikož rakouský kodex neznal tzv. *beneficium divisionis*, které bylo římskému právu vlastní. Při pluralitě rukojmích ručil každý z rukojmích v rozsahu celé částky hlavního dlužníka, vztah mezi ručiteli měl povahu solidárního závazku *ex lege* (§ 1359). Splnil-li některý ze spolurukojmích závazek, vzniká mu *ex lege* (§ 1359) právo postihu vůči ostatním spolurukojmím, přičemž jako solidární spoludlužník, který zaplatil celý dluh ze svého, jest na základě (§ 896) oprávněn žádati na ostatních náhradu. Nebylo-li mezi spoludlužníky jiného zvláštního poměru, dluh se dělil rovným dílem. Rukojmímu, který zaplatil dluh hlavního dlužníka, za který ručil osobně nebo určitými kusy majetku, náleží mu právo postihu vůči hlavnímu dlužníku. Uspokojený věřitel měl povinnost vydat plátcí všechny právní pomůcky a prostředky zajišťovací, které má k dispozici (§ 1358). Výše je uvedena právní

konstrukce postihu subrogačního a postihu proti zástavci, nebylo možno přiznat zástavci právo postihu, byla-li zástava zřízena před rukojemstvím⁸.

Obecný občanský zákoník upravuje v § 1348 rukojmího postižného, neboli je také označován jako rukojmí návratný⁹. Rukojmí návratný neručí hlavnímu věřiteli, ale rukojmímu za jeho regresní nárok vůči dlužníku hlavnímu pro případ, že nebude rukojmí hlavním dlužníkem uspokojen. Dále existoval i tzv. rukojmí za schodek (*fideiussio indemnitas*), který ručí jen za dobytost části pohledávky, pro případ nebude-li rukojmí hlavním dlužníkem při regresním nároku plně uspokojen. Z povahy tohoto závazku vyplývá, že nepřistupuje k závazku hlavnímu. Akcesorita chybí, nýbrž má povahu ryze subsidiární.

2.4 Občanský zákoník z roku 1950

Označovaný též jako střední občanský zákoník¹⁰ derogoval obecný občanský zákoník a jeho účinnost trvala do 1. dubna 1964, kdy nabyla účinnosti recentní právní úprava v občanském zákoníku¹¹.

Rukojemství bylo upraveno v hlavě čtrnácté v § 288 a násl.. Střední občanský zákoník si podržel jako poslední právní předpis tradiční terminologii a označoval tento institut nadále rukojemstvím. Zákonná definice byla, jak je výše stanoveno v § 288 „*kdo se zaručí věřiteli písemným prohlášením za splnění cizího závazku, stává se dlužníkovým rukojmím a je věřiteli zavázán, pokud není ujednáno nic jiného, stejně jako dlužník*“ I. Pelikánová si klade otázku, zdali tato zákonná konstrukce rukojemství měla umožnit jeho vnik bez smlouvy. A záhy na tuto otázku odpovídá, že z hlediska principů v zákonně neupravených a prvků právní úpravy, kdy zákonodárce zřejmě z důvodu redukce rozsahu právní úpravy se tímto explicitně nezabýval, lze soudit, že rukojemská smlouva je samozřejmostí, jen zákonodárce zřejmě nepovažoval toto za nutné výslovně

⁸ Sedláček, J. Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligační a o splnění závazku, Brno 1924, s. 165

⁹ Sedláček, J. Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligační a o splnění závazku, Brno 1924, s. 161

¹⁰ zákon č. 141/1950 S.b.

¹¹ zákon č. 40/1964 S.b.

vyjádřit¹². K tomu se dále vyjadřuje V. Knapp, že „*rukojemství vzniká smlouvou mezi věřitelem a rukojmím*“¹³. Smlouva musí být obligatorně písemná. Obsahem byla notifikační povinnost věřitele (§ 290). Samozřejmostí byla i akcesorita rukojemského závazku. Nejednaly-li si strany něco jiného, platilo, že rozsah závazku rukojmího nemohl překročit rámec závazku hlavního. Povahu subsidiarity rukojemství stanovil § 289 tím, že „*věřitel může splnění vymáhat na rukojmím jen tehdy, když dlužník, ač upomenut, závazek nesplnil, ledaže je ujednáno jinak*“ k tomuto paragrafu se vázalo splnění notifikační povinnosti věřitele vůči dlužníku. Notifikační povinnosti nebylo třeba u tzv. *přímého rukojemství*. K přímému rukojemství docházelo v případech, kdy nebylo na věřiteli notifikační povinnosti spravedlivě požadovat, zejména byl-li dlužník insolventní nebo neznámého pobytu. Dále bylo možno přímé rukojemství ujednat v rukojemské smlouvě tím, že od požadavku notifikační povinnosti ex lege upustili. V tomto případě se závazek rukojmího stával závazkem primárním, rukojmí byl v postavení solidárního dlužníka s dlužníkem hlavním. Proto mohl věřitel bez uplatnění notifikační povinnosti požadovat splnění závazku na přímém rukojmím. Přímé rukojemství se uplatňovalo v tehdejší praxi u státních spořitelén, v případech poskytování úvěrů občanům na zajištění jejich lepší životní úrovně.¹⁴

Problematiku subrogačního regresu upravoval § 308. Splněním závazku vstoupil rukojmí do práv věřitele a byl oprávněn domáhat se na dlužníkovi náhrady spraveného dluhu. Uspokojený věřitel byl povinen vydat všechny právní pomůcky a zajišťovací prostředky, se kterými disponoval na rukojmího. Upraven byl tzv. preventivního regresu, kdy spoludlužník vůči němu byl uplatněn celý nárok, byl oprávněn domáhat se na ostatních, aby ho zprostili podílů na ně připadajících (§ 241). Rozvrhového regresu, kdy měl rukojmí stejná práva jako ostatní spoludlužníci (§ 291).

¹² Pelikánová, I. Ručení, Právník, 1996, č. 5

¹³ Knapp V. Učebnice občanského a rodinného práva, Praha – Oris 1954, s. 325

¹⁴ Halouska, J., Solidarita závazku dlužníka a závazku jeho ručitele Právník 1976, č. 4

2.5 Občanský zákoník z roku 1964

Závěrem považuji za nutné se, alespoň nepatrně věnovat úpravě ručení v současném občanském zákoníku před jeho velkou postsocialistickou novelou.¹⁵ Původní úprava byla stanovena v § 52 až 56, tak jako střední občanský zákoník nebyl explicitně stanoven smluvní základ ručení. „*Pohledávku lze zajistit ručením. Ručení vzniká písemným prohlášením, jímž ručitel bere na sebe vůči věřiteli povinnost, že pohledávku uspokojí, jestliže ji neuspokojí dlužník*“. Zákonodárce šel cestou středního občanského zákoníku. K úplnosti smluvního základu ručení, lze už jen dodat, že zákonodárce nedodržel základní zásady soukromého práva, které vychází z autonomie vůle subjektů a práva a povinnosti nelze založit jednostranným právním úkonem. Další posun zřejmě *cum grano sallis* k horšímu znamenala změna právní terminologie právního institutu ručení, přičemž jeho původní označení rukojemství bylo nahrazeno názvem novým, názvem který zná i naše recentní právní úprava a to ručení. Tomu nepatrnou mírou přispěl i Zákoník mezinárodního obchodu, který již hovoří o ručení. Tento právní předpis se později stal východiskem pro náš současný obchodní zákoník.¹⁶

Ručitelský závazek obsahoval povinnost věřitele vyzvat hlavního dlužníka k plnění, přičemž ručitel mohl uplatnit všechny námitky, které by měl proti věřiteli hlavní dlužník (§ 54). Problematiku subrogačního regresu nahradilo oprávnění ručitele požadovat na dlužníkovi náhradu za plnění poskytnuté věřiteli (§ 56).

¹⁵ Zákon č. 40/1964 S.b. byl zákonem č. 509/1991, zákonem č. 264/1992 novelizován a právní úprava institutu ručení byla doplněna a přesunuta do části osmé občanského zákoníku

¹⁶ Pelikánová, I. Ručení, Právník, 1996, č. 5

III. Pojem a funkce ručitelského závazku

3.1 Pojem ručitelského závazku

Recentní právní úprava soukromého práva pojem ručení neupravuje. Vymezení tohoto pojmu se věnují autoři odborné literatury. Autoři J. Faila a J. Švestka definují ručení jako „závazkový právní poměr, podle něhož určitý subjekt – ručitel, odlišný od hlavního dlužníka, ručí věřiteli za splnění dluhu hlavního dlužníka.“¹⁷

Pražská právnická učebnice občanského práva hmotného pojímá definici ručení tímto způsobem. „Ručením se rozumí právní vztah mezi věřitelem a ručitelem, jehož obsahem je závazek ručitele (tj. osoby vždy odlišné od dlužníka) uspokojit pohledávku věřitele, jestliže ji neuspokojí sám dlužník.“¹⁸

Ostatní odborná literatura se vymezením definice pojmu věnuje zcela sporadicky nebo se pojmem ručení nezabývá. Zřejmě pro autory nemá zásadního významu. Přesto považují za nutné se tomuto pojmu, alespoň okrajově věnovat. Jako jednu z několika mála nejzdařilejších definic považují vymezení ručení, soudní praxí, kdy Nejvyšší soud ve svém judikátu uvádí, že „ručení je subsidiární a akcesorický právní vztah mezi ručitelem (tj. osobou odlišnou od dlužníka) a věřitelem, který slouží k zajištění věřitelovy pohledávky z hlavního právního vztahu (mezi věřitelem a dlužníkem) a jehož obsahem je závazek ručitele uspokojit konkrétní (ručením zajištěnou) pohledávku věřitele, jestliže jí neuspokojí dlužník. Tím, že ručitel splní věřiteli dlužníkuv dluh, zaniká právo věřitele domáhat se dále úhrady této pohledávky a to nejen vůči dlužníku, nýbrž (případně) i vůči dalším osobám, které tuto pohledávku svým majetkem zajišťovali: jinak řečeno zanikla tím věřitelova pohledávka vůči dlužníku. Ručitel, který uhradil závazek dlužníka, se stává na místo „uspokojeného“ věřitele „novým“ věřitelem dlužníka v rozsahu, v jakém uhradil závazek, a současně „vzniká ručiteli právo vůči věřiteli“. Plnivší ručitel tak nenabývá

¹⁷ Fiala, J., Švestka, J., Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku. Socialistická zákonnost, 1972, č. 2, s. 76

¹⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné, 4. Vydání, Praha: Aspi, 2005, s. 122

*nárok, který měl věřitel vůči dlužníku, nýbrž nárok „nový“ na náhradu plnění poskytnutého věřiteli“.*¹⁹

Závěrem je třeba dodat, že v současné právní teorii i praxi dochází často k zaměňování pojmů ručení a odpovědnost. V tomto případě jde o chybné terminologické označení, neboť se jedná o dva rozdílné právní instituty s rozdílným obsahem. Pojmu ručení jsem se věnoval a objasnil výše. K pojmu odpovědnosti se dá říci asi toliko, že odpovědnost je sekundární povinnost, která nastupuje teprve tehdy, byla-li porušena odpovědnost primární. Z toho vyplývá, že pro pojem odpovědnost je typická určitá následnost. Proto pojmy ručí a odpovídá nelze zaměňovat.

3.2 Funkce ručitélského závazku

Účelem zajištění závazků, které je upraveno normami občanského práva. Je zejména zlepšit hmotně právní i procesně právní postavení věřitele vůči dlužníkovi. Zabezpečit tak splnění plnění, které věřitel vynaložil ve prospěch dlužníka, či poskytnutého plnění, které se má věřiteli primárně teprve dostat. Odtud je odvozena funkce zajišťovací, též preventivní.

Funkce uhrazovací, též reparační, zabezpečuje uspokojení věřitelovy pohledávky, v případě ručitélského závazku z majetkové podstaty ručitele.

K zajištění dochází prostřednictvím různých právních instrumentů ať věcně právní či osobní povahy. Závazek lze tedy zajistit i několika prostředky najednou. V případě, že bude jedna a tatáž pohledávka zajištěna několika prostředky najednou. Je na vůli věřitele, který z prostředků uplatní. Není nikterak limitován, může uplatnit pouze jediný prostředek, některý z nich, nebo dokonce všechny najednou.

Ručení je typickým právním instrumentem osobního zajištění závazku. Proto ručitel ručí celou svou majetkovou podstatou (jedná se o majetkovou povinnost), což může mít na věřitele i negativní dopad. V případě nástupu na ručitele, ručitel žádným majetkem disponovat nemusí, ačkoliv v době sjednání ručitélského závazku majetkem disponoval. Otázce přechodu ručitélského závazku se budu věnovat v kapitole „zánik ručitélského závazku“. Vzhledem

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2011 sp. zn. 33 Cdo 3923/2008

k tomu, že ručitel odpovídá celým svým majetkem, dostává se věřiteli do ruky pestrá škála možností. Věřiteli je dáno na výběr, ze kterého kusu majetku se z ručitelovy majetkové podstaty uspokojí. Naproti tomu u prostředku zajištění věcně právní povahy, jako např. právo zástavní. Je omezen toliko na věci, které jsou zástavním právem zatíženy. Nehledě na to, že vznik zástavního práva je oproti sjednání ručitelského závazku pracnější a mnohdy i finančně a časově náročnější²⁰. Zákon vyžaduje ve většině případů zápis do veřejných rejstříků, což je spojeno i se správními poplatky (zápis zástavního práva do listu vlastnictví v Katastru nemovitostí nebo do rejstříku zástav).

Závěrem zbývá dodat, dojde-li k situaci, kdy je jedna a tatáž pohledávka zajištěna několika prostředky zajištění, nastoupí-li věřitel na ručitele a je plně uspokojen z ručitelovy majetkové podstaty, ostatní zajišťovací prostředky nezanikají, nýbrž přecházejí na základě subrogace na ručitele (vyjma § 550). Problematice subrogačního regresu se věnuji v kapitole „Problematika subrogačního regresu“ (§ 550 subrogační regres neupravuje).

²⁰ Například ust. § 162 obč. zák., kdy je zástavní věřitel, byla-li mu zástava odevzdána povinen se o ni starat s péčí řádného hospodáře, zejména ji opatrovat, chránit před zničením a ztrátou, přičemž odpovídá za škodu na zástavě způsobenou.

IV. Platná právní úprava – Občanský zákoník, Obchodní zákoník – vytknutí základních rozdílů a kritický doktrinární přístup ke dvojí úpravě

V současné době je právní institut ručení (rukojemství²¹) upraven normami obsaženými v občanském zákoníku²² a obchodním zákoníku²³. Jedná se o dvojkolejnost recentní právní úpravy ručení, přičemž každý předpis upravuje ručení jiným způsobem, toto je z hlediska civilního práva nežádoucí a nadbytečné. Proto návrh nového občanského zákoníku s takto pojatou duplicitní úpravou již do budoucna nepočítá. V následujícím textu, se tímto problémem budu zabývat a pokusím se poukázat na zásadní rozdíly těchto dvou právních úprav.

Ručení je v občanském zákoníku upraveno v § 546 – 550. Zajištění pohledávky ručením vzniká na základě dohody účastníků, tak zní dikce zákona, v tomto případě věřitele a ručitele. Ručením na sebe bere ručitel vůči věřiteli povinnost, že uspokojí pohledávku věřitele, neuspokojí-li ji dlužník. Z výše uvedeného explicitně vyplývá, že ke vzniku ručiteléské smlouvy je třeba dohody obou účastníků, byť pro ni zákon nepředepisuje žádnou formu ani jiné náležitosti.

Obligatořně zákon stanoví písemnou formu prohlášení ručitele pod sankcí absolutní neplatnosti (§ 40 odst. 1). Zákonná forma souhlasu věřitele s tímto prohlášením není zákonem nijak upravena. Plně postačí, když věřitel prohlášení o ručiteléském závazku přijme i konkludentně²⁴ (ručitel dá věřiteli písemné prohlášení, které věřitel akceptuje tím, že od ručitele přijme nabídnuté plnění za dlužníka, aniž by něco prohlašoval).

²¹ Autoři, návrhu nového občanského zákoníku zvažovali, zdali opět používat klasickou právní terminologii, která byla neprávem opuštěna v sedmdesátých letech minulého století, v důsledku rekodifikace soukromého práva. Avšak v jeho schválené podobě se zákonodárce drží již zažitého termínu.

²² zákon č. 40/1964 Sb.

²³ zákon č. 519/1991 Sb. dále jen obch. zák.

²⁴ např. Češka, Z. Občanský zákoník, komentář, díl I, Praha Panorama, 1987, s 20

V případě občanského zákoníku není z hlediska teorie stran dohody vzniku ručitelského závazku významného problému, za to právní úprava v obchodním zákoníku je předmětem teoretických debat.

Ručení v obchodním zákoníku je upraveno komplexně v § 303 – 312, proto je subsidiární použití dle občanského zákoníku plně vyloučeno. To mě vede k úvaze zda, by právě naopak nebylo vhodné aplikovat některá ustanovení obchodního zákoníku analogicky i na vztahy vzniklé podle občanského zákoníku. Obchodní zákoník obsahuje podstatně propracovanější a věcně správnější úpravu právního institutu ručení.

Teoretický problém vzniká a je si třeba položit otázku, zdali ručení vzniká výlučně písemným prohlášením ručitele, že uspokojí věřitele, v případě nesplnění závazku dlužníkem § 303 obchodního zákoníku, nebo zdali ke vzniku ručitelského závazku je třeba dohody ručitele s věřitelem. Někteří autoři odborné literatury na toto téma tvrdí, že dohoda účastníků není nutná.²⁵ Stejný závěr si je možné učinit i z důvodové zprávy k § 303, která uvádí, že *“vznik ručení spočívá v jednostranném písemném prohlášení ručitele, a tak se nevyžaduje souhlas ani věřitele ani dlužníka. Tento způsob vzniku ručení odpovídá obchodní praxi. Zájmy dlužníka na vyloučení možnosti plnění ručitele bez souhlasu dlužníka nejsou tím dotčeny, poněvadž ručitel může podle § 322 odst. 1 obch. zák. plnit závazek dlužníka, jen když dlužník porušil zajištěný závazek“*.

K. Eliáš se tímto problémem dále zabývá a tvrdí, že záleží, zdali věřitel nabízeného ručitele přijme a nastoupí na něho se svým nárokem čili nic. Věřitel nemá povinnost, je naopak oprávněn uplatnit svůj nárok vůči ručiteli z hlavního závazku a jeho nástup závisí toliko na jeho vůli. Nepřijme-li věřitel ručitelský závazek, alespoň konkludentně, stává se závazek neefektivním, protože nárok z něj věřitel nevyužije.²⁶

Shora zmiňované ustanovení § 303, s přihlédnutím k argumentaci K. Eliáše. Vede nutně k zamyšlení, jaký dopad má jednostranné písemné prohlášení

²⁵ např. Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J. Dietshová, L., Zajištění závazků v České republice, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003, s 228

Eliáš, K. a kol. Kurs obchodního práva – Obchodní závazky- Cenné papíry. Praha: C. H. Beck., 1999, s 123

Švarc, Z. a kol. Základy obchodního práva. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s 246

²⁶ Eliáš, K., Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, 1995, č. 7

pro ručitele. Obchodní zákoník již v následujících paragrafech nestanoví do jaké lhůty je oprávněn věřitel ofertu na uzavření ručitelského závazku akceptovat. To může mít pro ručitele z praktického hlediska značný dopad na jeho hospodářskou činnost, i dopad na postavení věřitele. Ručitel se tak dostává na určitou dobu do nejistoty. Vůbec neví, zdali ručitelský závazek vznikl nebo že *pro futuro* teprve vznikne. To může mít i negativní dopad na ekonomické chování ručitele, např. ručitel omezí nakládání se svými prostředky, které by jinak investoval za účelem uspokojení věřitele z ručení.

Dále je třeba brát v úvahu, že obchodní zákoník nestanoví povinnost věřitele sdělit ručiteli, že jeho závazek přijal či nikoliv. To opět ručitele vrhá do nejistoty. Jediný způsob jakým by mohl ručitel akceptaci své oferty ze strany věřitele seznat, by bylo využití oprávnění v ust. § 305 a požadovat sdělení výše pohledávky. Tím by věřitel dal dostatečně najevo, že ručitelský závazek vznikl nebo nevznikl. To je ovšem značně složitý způsob, spojený mnohdy i se zbytečně vynaloženými finančními náklady.

Z jiného pohledu otázky stran dohody o ručitelském závazku je třeba k problému přistupovat z komplexního hlediska a věnovat mu hlubší rozbor. Obchodní právo je právním odvětvím práva občanského a tvoří tak jeho základ²⁷, s tím nelze však jednoznačně plně souhlasit. Obchodní právo je součástí práva soukromého²⁸, tedy občanského²⁹ (nikoli tedy odvětvím³⁰) upravující vztahy zejména mezi určitým okruhem osob (hovoří se o subjektivním pojetí obchodního práva), to jsou zejména kupci (právo stavovské).³¹ Obch. zák. je dle ust. § 1 odst. 1 ve vztahu k zákoníku občanskému

²⁷ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné, 4. Vydání, Praha: Aspi, 2005, s. 48

²⁸ Ad absurdum bychom se dostali do stavu duality soukromého práva, tvořené občanským a obchodní zákoníkem

²⁹ Jde o synonymické chápání názvů

³⁰ Občanské právo je specifické svou obecnou úpravou soukromoprávních otázek, neomezených tudíž jen na určité skupiny subjektů nebo určité zvláštní předměty. Uvnitř občanského práva existují také zvláštní či speciální soukromoprávní disciplíny (např. právo obchodní, autorské). Srov. Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Praha, Linde Praha a.s., 2001, s. 23

³¹ věnovat se této otázce nemá v této práci valného významu, na podporu mého tvrzení je třeba uvést, že návrh nového občanského zákoníku nepočítá např. s duplicitní úpravou některých smluvních typů jak je dnes běžné.

ve vztahu speciality. Proto i základní zásady práva občanského³² je třeba aplikovat na vztahy vznikající na základě obchodního zákoníku, právního institutu ručení nevyjímaje.

V případě, že by obchodní zákoník umožňoval vázat vznik ručitélského závazku jen na jednostranné prohlášení ručitele, došlo by k zásadnímu porušení principu autonomie vůle, která je základem občanského práva, byť byla plynutím času přetvořena do rovného postavení subjektů dle ust. (§ 2 odst. 2).³³ Nelze tedy žádnému subjektu v soukromoprávních vztazích vnutit povinnost, bez oprávnění, proti jeho vůli.

Představa, že lze věřiteli jednostranným prohlášením vnutit vznik ručitélského závazku, aniž by mohl věřitel vznik ručení vůbec ovlivnit, absolutně odporuje výše základním zásadám soukromého práva. Z tohoto důvodu se domnívám, že ke vzniku ručitélského závazku je třeba dohody mezi ručitelem a věřitelem.

Další otázkou rozdílného přístupu obou právních úprav je otázka uznání dluhu dle ust. (§ 558) a uznání závazku dle ust. § 323 odst. 3 obch. zák. dlužníka vůči věřiteli, s dopadem na postavení ručitele.

Občanský zákoník v § 558 stanoví, že „*uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu i výše, má se za to, že dluh v době uznání trval*“. V tomto případě na základě (§ 548 odst. 3) nastávají účinky vůči ručiteli, jen když ručitel vysloví s uznáním dluhu souhlas. Zákon již nestanoví obligatorní formu písemnou formu pro vyslovený souhlas, proto se domnívám, že souhlas, lze vyslovit jak ústně tak i písemnou formou. Ovšem za předpokladu, že o obsahu jeho prohlášení nebude žádných pochybností. Opačný názor zastává M. Škárová, která tvrdí, že „*vzhledem k písemné formě ručitélského závazku a k*

³² K tomu: *vzhledem k rozsahu látky lze občanské a obchodní právo označit za hlavní a nejvýznamnější soukromoprávní disciplíny. Často se v té souvislosti mluví o dualismu soukromého práva. Přes svoji jistou samostatnost je obchodní právo tak úzce spjato s právem občanským, že na něm spočívá jako na svém základě a nemohlo by bez něho ani samostatně obstát. Tento fakt, jakož i postupné proměňování se obchodního práva, kdy – v důsledku nárůstu absolutních obchodů, rozvoje kolektivního investování apod. – přestává být právem využívaným jen obchodníky a svou působností zasahuje i širší kruhy, přivedl některé země (Švýcarsko, Itálie, Nizozemsko, Rusko) k myšlence odstranění dualismu práva obchodního a neobchodního.*

Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Praha, Linde Praha a.s., 2001, s. 29

³³ Eliáš, K. a kol., Občanský zákoník velký akademický komentář, Praha: Linde, 2008, s. 50

písemné formě uznání dluhu by měl být rovněž souhlas ručitele písemný“.³⁴ Tento závěr z dikce zákona dovozovat nelze a je výrazem formalistického výkladu. Přesto z praktického hlediska zejména pro věřitele bude vhodné, když ručitel souhlas s uznáním dluhu dlužníka učiní vždy v písemné formě.

Může nastat situace, kdy dojde k uznání dluhu dlužníkem vůči věřiteli a teprve poté dojde ke sjednání ručitelského závazku. V tomto případě se budou účinky uznání dluhu (nová promlčecí desetiletá doba § 110 odst. 1), týkat i ručitele³⁵. Nastala-li by pochybnost např. o tom jaká je aktuální výše závazku, lze souhlas s uznáním dluhu vázat jen na část závazku a vyslovit souhlas jen části uznaného závazku dlužníkem. To zákonná úprava vzhledem ke své dispozitivnosti nevyklučuje.

V případě vzniku ručitelského závazku po uznání dluhu dlužníkem vůči věřiteli, neexistuje žádná povinnost věřitele a dlužníka sdělit ručiteli, že se zaručuje za již uznaný dluh. Proto by si měl ručitel před vznikem ručitelského závazku opatřit veškeré možné informace a zvážit právní důsledky, které z těchto získaných informací vyplývají.

Dále zbývá dodat, že občanský zákoník poskytuje zvýšenou ochranu ručitele před právními úkony dlužníka. V případě uznání dluhu dlužníkem, je třeba souhlasu ručitele, jinak má uznání účinky jen vůči dlužníkovi (§ 548 odst. 3).

Obchodní zákoník k problematice uznání závazku přistupuje v ust. § 323 odst. 3 jiným, pro obchodní vztahy zcela obvyklým způsobem. Stanoví, že uznání závazku dlužníkem vůči věřiteli má účinky i na ručitele. Vzhledem k tomu, že jde podle ust. § 263 obch. zák. o kogentní ustanovení, ocitá se ručitel v nevýhodném postavení a není mu tak právním předpisem dána možnost si právní následky uznání závazku jakkoliv modifikovat ve svůj prospěch. Obchodní zákoník vychází z myšlenky profesionality, proto je v mnoha ohledech přísnější, to má i negativní dopad na ručitele.

³⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář, I. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1459

³⁵ Fiala, J., Švestka, J., Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku. Socialistická zákonnost, 1972, č. 2, s. 86

Uznat závazek lze dle § 303 odst. 1, 2 obch. zákoníku písemně, a to i v případě, že jde o závazek již promlčený nebo učiněným právním úkonem na základě ust. § 407 odst. 2,3 obch. zák. V tomto případě se jedná o placení úroků z dlužné částky a částečné plnění závazku. Uznáním závazku dojde k přetržení promlčecí doby a začíná běžet doba nová, a to čtyřletá. Uznat závazek lze i několikrát za sebou a to nejdéle v promlčecí době, která skončí nejpozději po uplynutí deseti let ode dne, kdy počala poprvé běžet.

4.1 Akcesorická povaha ručitelského závazku

Ručitelství závazek vystupuje k primárnímu závazku ve vztahu akcesority. Z toho vyplývají následující konsekvence. Vznik, změny a zánik ručitelství závazku jsou zásadně závislé na vzniku, změnách a zániku hlavního závazku. Samozřejmě existují i výjimky, těm se budu věnovat v následujícím textu. Absolutně neplatný hlavní závazek má za následek neplatnost, neexistenci ručitelství závazku. Relativně neplatný hlavní závazek má za následek relativní neplatnost ručitelství závazku, přičemž námitku neplatnosti hlavního závazku má vedle hlavního dlužníka i ručitel.

Z uvedeného principu však je stanovena výjimka. Náš občanský zákoník podobnou úpravu nemá. Je však obsažena v § 304 odst. 1 obch. zák., z něhož plyne, že *vzniku ručení nebrání, jestliže závazek dlužníka je neplatný jen pro nedostatek způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, o němž ručitel v době svého prohlášení o ručení věděl*. Stejnou výjimku, jakož i některé další obsahoval i zákoník mezinárodního obchodu ve svém § 196 odst. 2.³⁶ Otázku aplikovatelnosti § 304 obch. zák. i na občanskoprávní vztahy je třeba zodpovědět zřejmě kladně. Stejného mínění je i Pelikánová, která pro uvedený závěr argumentuje *per analogiam*.³⁷ Analogické aplikaci však může bránit fakt, že záměrem obchodní úpravy je zásadně zakotvující přísnější režim, a tím i menší ochrana pro profesionály ve srovnání s obecným občanským právem. V tomto případě by se skutečně jednalo o stanovení odchylky od občanského zákoníku.

Z principu akcesority dále plyne, že se ručitel nikdy nemůže zavázat ve větším rozsahu, než je zavázán dlužník. V takovém případě by ručení bylo částečně neplatné v tom rozsahu, v němž by převyšovalo maximální rozsah primárního dluhu, případně by šlo podle okolností uvažovat o tom, že rozdíl

³⁶ Podle něj *ručení je však platné, jestliže závazek dlužníka je neplatný jen pro nedostatek jeho způsobilosti brát na sebe závazky nebo pro nedostatek formy právního úkonu, z něhož závazek dlužníka měl vzniknout, nebo pro omyl dlužníka, o němž ručitel v době převzetí ručitelství závazku věděl nebo vědět musel*.

³⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání*. Praha: Linde, 1998, s. 222.

v rozsahu je samostatným závazkem ručitele,³⁸ ani za tíživějších podmínek (*in durio rem causam*), než jaké vyplývají pro dlužníka z jeho vztahu vůči věřiteli³⁹. Může se však zavázat v rozsahu menším (*in levio rem causam*), než je závazek hlavního dlužníka např. jen za část dluhu, či za výhodnějších podmínek tedy např. jen za jistinu, ovšem již ne za její příslušenství. Prohlásí-li ručitel, že se zaručuje za určitý dluh, leč neuvede, v jakém rozsahu, je třeba vycházet z toho, nebrání-li tomu v konkrétním případě jiné okolnosti, že se zaručil za celý dluh. Není rovněž vyloučeno, aby ručitelství závazek byl omezen jen na určitou dobu, jinak ručitel ručí po celou dobu trvání zajištěného závazku.

Akcesorita ručení vede dále k závěru, že právní úkony dlužníka, jež jsou ve prospěch ručitele, dopadají i na něj samotného. K účinkům těchto jednání vůči ručiteli se tak nevyžaduje jeho souhlas.⁴⁰ K uvedeným úkonům se řadí především ty, které mají za následek zánik hlavního dluhu splněním, včetně částečného splnění, dohoda dlužníka a věřitele o vzdání se práva či prominutí dluhu, uplatnění kompenzační námitky dlužníka vůči věřiteli atd. Patří sem však i další úkony dlužníka, jež nevedou k zániku hlavního závazku, avšak zlepšují právní postavení ručitele např. námitka promlčení zajištěné pohledávky, námitka nesplněné smlouvy (*exceptio non adimpleti contractus*). Naopak ta jednání dlužníka, jež by vedla ke zhoršení právního postavení ručitele, jej nezavazují bez dalšího, nýbrž se k nim vyžaduje ručitelův souhlas. Tak např. uznání zajištěného dluhu dlužníkem je účinné vůči ručiteli pouze tehdy, bylo-li jím schváleno dle ust. (§ 548 odst. 3).

Akcesorita ručení je potlačena v případě privativní novace. Podle (§ 572 odst. 1) ručení a zástavní právo zajišťující závazek zaniklý zajišťují i závazek, který nahrazuje závazek původní. Jestliže však ručitel nebo osoby, vůči nimž mohou být uvedena práva uplatněna, neprojeví souhlas s tím, aby byl zajištěn

³⁸ V určitých vývojových stádiích práva římského však celý ručitelství závazek – byl-li převzat *in durio rem causam*, popř. *in aliam rem*, trpěl neplatností.

HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 652.

³⁹ V rozhodnutí Váž. 10816 z r. 1931 byl však vysloven názor, že zákon nevylučuje, aby ručitel slíbil platit dříve než hlavní dlužník. Z odůvodnění vyplývá, že stranám ručitelství obligace nic nebrání, aby odpoutaly svůj závazek z části od závazku hlavního, co do jeho splatnosti. I když v takovém případě nelze považovat závazek ručitele co do splatnosti u ručitele za rukojemský, není na překážku, aby ručitel přistoupil k dluhu za jiných, tužších podmínek.

⁴⁰ Námitky ručitele proti věřiteli však naopak mají účinky pouze *in personam* a nevztahují se tak již na dlužníka.

nový závazek, trvá zajištění jen v rozsahu původního závazku a všechny námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány.

4.2 Subsidiární povaha ručitelského závazku

Subsidiární povaha ručitelského závazku znamená, že ručitel je zásadně povinen splnit dluh až poté nesplnil-li-ho dlužník. Věřitel má tedy oprávnění založené na základě ručitelské smlouvy požadovat plnění na tom, kdo zajištění sám poskytl až poté, co dlužník sám neplnil.

Subsidiarita ručitelského závazku je upravena ust. (§ 548 odst. 1), který stanoví, že „*ručitel je povinen dluh splnit, nesplnil-li je dlužník, ačkoli byl k tomu věřitelem písemně vyzván*“.

Tedy v mezidobí od převzetí ručení do okamžiku, v němž případně vzniká ručiteli povinnost plnit, existuje stav nejistoty. Lze říci, že vztah mezi ručitelem a věřitelem je v té době latentní. Mezi věřitelem a ručitelem až na výjimky nevznikají práva a povinnosti a do jisté míry jde o vztah podmíněný, alespoň v tom smyslu, že ručiteli vznikne povinnost plnit až tehdy, pokud nebude dlužníkem splněn jeho dluh řádně a včas.

Výše uvedené ustanovení občanského zákoníku vyjadřuje jeden ze základních rysů ručení, jímž je subsidiarita povinnost ručitele k plnění. Povinnost ručitele plnit věřiteli totiž nastupuje *až po marném písemném vyzvání dlužníka věřitelem, historické beneficium excussionis sive ordinis*⁴¹. Rozumí se, že výzva může být řádně učiněna jen tehdy, stal-li se dluh již dospělým.

Byť to ze zákona přímo neplyne, je třeba trvat na závěru, podle něhož právo věřitele obrátit se na ručitele se žádostí o plnění může být vykonáno *až po marném uplynutí přiměřené lhůty* poté, co byl dlužník k plnění vyzván a neplnil⁴². Na ručitele tedy nelze nastoupit *bezprostředně po doručení výzvy* dlužníkovi, tehdy by měla věřitelova výzva čistě formální význam, což jistě zákonodárce nezamýšlel. Výzvu dlužníkovi je tak třeba chápat jako poslední benefit poskytnutý ručiteli k odvrácení hrozby plnění z jeho strany.

⁴¹ Jedná se o právo ručitele zavedené císařem Justiniánem roku 535. Věřitel musel vymáhat svoji pohledávku primárně na hlavním dlužníkovi, a to žalobou. V dalším vývoji postačily i mimosoudní úkony.

⁴² Obchodní zákoník to stanoví výslovně v § 306 odst. 1.

Není rozhodné, z jakého důvodu dlužník svůj zajištěný dluh věřiteli nesplnil, důležité je, že nesplnil. Žádnou další podmínku, jež by omezovala právo věřitele nastoupit na ručitele, zákon nestanoví. Ustanovení (§ 548 odst. 1) je však dispozitivní povahy⁴³ a princip subsidiarity proto může být vyloučen. Věřitel s ručitelem si tedy mohou dohodnout, že věřitel má právo nastoupit primárně přímo na ručitele, přičemž jeho písemné výzvy vůči dlužníkovi nebude třeba, stačí dlužníkovo prodlení. V takových případech mluvíme o tzv. *přímém ručení*, které by bylo svojí povahou spíše přistoupením k závazku ust. (§ 533). Stejně tak může být sjednáno ručení za schodek.

Není-li však ujednáno jinak, je výzva dlužníkovi obligatorním předpokladem, materiální podmínkou pro uplatnění práva věřitele vůči ručiteli.⁴⁴ Notifikace by však ani v občanskoprávních vztazích neměla být vyžadována tam, kde je její splnění nemožné, např. je-li dlužník neznámého pobytu⁴⁵. Skutečnost, že notifikace věřitele vůči ručiteli byla řádně provedena, resp. provedena být nemohla, dokazuje v soudním řízení věřitel.

Písemná výzva věřitele k plnění adresovaná dlužníkovi může být nahrazena i žalobou⁴⁶, příp. zasláním vyúčtování (fakturou). V okamžiku jejich doručení dlužníkovi nastávají stejné účinky jako u použití výzvy.

Právní postavení ručitele při prodlení dlužníka recentní právní úprava do jisté míry oslabuje. Věřitel totiž nemusí kromě výzvy podnikat vůči dlužníkovi žádné další kroky, zejména nemusí získat exekuční titul, popř. nemusí se pokusit vést na jeho majetek výkon rozhodnutí. To by bylo nutné jen tehdy, bylo-li by

⁴³ Střední občanský zákoník vyjádřil dispozitivnost stejného pravidla výslovně v § 289. Stejně se k věci staví i obchodní zákoník (§ 263).

⁴⁴ Oproti tomu srov. racionálnější konstrukci užitou v § 306 odst. 1, věta druhá obch. zák. Dle cit. ustanovení se výzva věřitele dlužníkovi nevyžaduje mj. tehdy, je-li nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní. Odpadá tak zbytečná formalita. Stejnou cestou šel i obecný zákoník občanský v § 1356, podle něhož *na rukojmího lze však, i když se výslovně zaručil jen na případ, že by hlavní dlužník platiti nemohl, nastupovati napřed, když hlavní dlužník upadl v konkurs, nebo když je v době, kdy placení mělo býti plněno, neznámého pobytu a věřitel není vinen žádnou nedbalostí*.

⁴⁵ Shodně FIALA, J. – ŠVESTKA, J. *Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku*. Socialistická zákonnost, 1972, č. 2, s. 83 a zřejmě i PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 224. Opačně pak s dosti násilnou argumentací SPÁČIL, J. *K některým sporným otázkám institutu ručení*. Právní obzor, 1983, č. 5, s. 396 an.

⁴⁶ Shodně ŠKÁROVÁ in ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1617.

smluveno ručení za schodek, již zmiňovaná *fideiussio indemnitas*. Z tohoto pohledu je tak ručitelova pozice v zásadě rovnocenná s dlužníkovou.

Povinnost ručitele splnit věřiteli dluh, se dle ust. (§ 563) stává dospělou následujícího dne poté, kdy byl věřitelem k plnění vyzván, není-li ve výzvě stanovena či ve smlouvě o ručení dohodnuta doba jiná. Spolu s výzvou by měla být ručiteli prokázána skutečnost notifikace dlužníka, resp. to, že notifikace nemohla být učiněna. Ručitel nemá možnost odmítnout věřiteli plnění s poukazem na to, že dlužník není v době splatnosti dluhu solventní a ručitel na něm tedy náhradu za své plnění nevymůže. To je riziko, které na sebe ručitel bere od počátku a dobrovolně.

V právní teorii i praxi se v minulosti řešila otázka, jaké je vzájemné postavení dlužníka a ručitele, byl-li ručitel řádně notifikován. Část literatury se přiklonila k názoru, že mezi oběma subjekty vzniká solidární závazek⁴⁷, někteří autoři naopak solidaritu vylučují⁴⁸. Solidarita nebyla připuštěna ani soudní praxí⁴⁹. Domnívám se, že věřitel poté, co notifikoval ručitele, může nastoupit na oba subjekty, tedy na dlužníka i ručitele zároveň a žádat po každém z nich splnění celého dluhu, nejedná se mezi dlužníkem a ručitelem o vztah solidarity. Argumentem je zejména tvrzení, že právní vztah věřitele k dlužníkovi je odlišný od jeho vztahu k ručiteli. Jedná se o dva samostatné právní vztahy vzniklé z jiných právních důvodů a v jiném okamžiku. Oba vztahy mají navíc rozdílný obsah, např. ručiteli přísluší určitá práva, která naopak nemá dlužník.

⁴⁷ Tak např. FIALA, J. – ŠVESTKA, J. *Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku*. Socialistická zákonnost, 1972, č. 2, s. 84.

⁴⁸ SPÁČIL, J. *K některým sporným otázkám institutu ručení*. Právní obzor, 1983, č. 5, s. 398 an. Shodně nahlíží na situaci z pozice římského práva Heyrovský, podle něhož „Závazek *adpromissorův* je závazkem *akcesorickým*. (...) *Touto akcesorickou povahou svou liší se obligace, vcházející z adpromisse, od pasivné korreality*“.

HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 651.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 1967, sp. zn. 4 Cz 78/67 (Rc 2/1968).

Věřiteli je dovoleno uplatnit své právo žalobou, ať již proti dlužníkovi, proti ručiteli nebo proti oběma současně. Vzhledem k tomu, že na straně žalovaných není pasivní solidarita, vystupují v soudním řízení jako samostatní společníci ust. § 91 odst. 1 o. s. ř.. Praxe se na žalobu proti oběma subjektům dívá jako na zvláštní institut. Její petit totiž musí znít tak, aby v enunciatu rozsudku byla vyjádřena povinnost dlužníka i ručitele zaplatit věřiteli tutéž sumu, popř. u ručitele sumu v menším rozsahu s tím, že plněním jednoho z nich zaniká do výše tohoto plnění i povinnost druhého.

4.3 Předmět ručitelského závazku

Předmětem ručení je dluh⁵⁰, jenž má být splněn, ručitel se tak zaručuje za dlužníka. Ručitel se může zaručit za jeden či více dluhů dlužníka proti témuž věřiteli, popř. teoreticky proti více věřitelům. Ručením lze zajistit zásadně jen existentní a platný dluh, tento závěr bezpochyby vyplývá z principu akcesority. Není však vyloučena ani možnost ručení za dluh, resp. pohledávku, která v budoucnosti teprve vznikne⁵¹, popř. za pohledávku podmíněnou. Pohledávkou, která v budoucnosti teprve vznikne, je pohledávka z právního vztahu, který ještě neexistuje. Škárová však chápe budoucí pohledávku, resp. budoucí závazek rozdílně, když tvrdí, že „v době, kdy ručitel činí písemné prohlášení, musí již existovat právní vztah mezi věřitelem a dlužníkem, z něhož vyplývá povinnost dlužníka. Není přitom rozhodující, zda dlužná částka je již v této době splatná, či nikoliv, popř. zda dlužníkovu plnění je vázáno na splnění odkládací podmínky. Rozhodující je, že i v uvedených případech hlavní závazek již existuje, byť jde o

⁵⁰ Právní teorie i praxe je však v této otázce různorodá a používá i spojení „ručení za pohledávku“, popř. „ručení za závazek“. Tak činím v dalším textu i já, když jsem právnícký purismus obětoval svíznosti vyjadřování.

⁵¹ Shodně již rozhodnutí Váž. 3918 z r. 1924: *Lze se zaručit i za budoucí, v době záruky ještě neurčitě pohledávky*. Některé názory z novější doby však tuto možnost vylučují. Tak např. SPÁČIL, J. *K některým sporným otázkám institutu ručení*. Právní obzor, 1983, č. 5, s. 395. Opačně pak FIALA, J. – ŠVESTKA, J. *Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku*. Socialistická zákonnost, 1972, č. 2, s. 81.

*závazek podmíněný či budoucí, a vyplývá z něj povinnost dlužníka, byť je závislá na plynutí času nebo na splnění podmínky“.*⁵²

Ačkoli občanský zákoník o ručení za budoucí či podmíněné pohledávky, dluhy výslovně neobsahuje, bude třeba dát takovému postupu možnost k tomu i dle § 304 odst. 2 obch. zák. Při ručení za budoucí pohledávku je nutné specifikovat její druh, maximální výši, popř. dobu, do které může vzniknout.

Praktické může být i časově omezené ručení. Jako příklad poslouží ujednání o převzetí ručitého závazku za budoucí pohledávku věřitele na náhradu škody vzniklé z určité činnosti dlužníka. Bude-li dlužník konat činnost vůči věřiteli např. po dobu dvou let, může ručitel omezit rozsah ručení jen na dobu prvních šesti měsíců apod.

Zvláštním druhem ručení je *fideiussio indemnitas* tzv. ručení za schodek. Jde o závazek ručitele splnit věřiteli jen to, co věřitel nevymohl na svém dlužníkovi. Je zřejmé, že povinnost ručitele plnit má v těchto případech ryze subsidiární povahu.

Konečně je třeba se zmínit o tzv. područení (*podrukojemství*). Jedná se o situaci, kdy se za splnění ručitého závazku zaváže další ručitel, pro něhož je ručitelství závazek hlavní obligací. V tomto institutu lze spatřovat analogii s úpravou podzástavního práva. Pro vznik područení platí v zásadě stejné podmínky jako u ručení.

Pro vznik ručení je zásadně nerozhodné, jaký je právní důvod zajištěné pohledávky. Ručením proto mohou být zajištěny pohledávky vzniklé přímo ze zákona, jakož i pohledávky založené právním jednáním, vzniklé z protiprávních úkonů, popř. z jiných právních důvodů.

Zajistit lze jak dluh peněžitý, tak i nepeněžitý. Z nepeněžitých však jen ty, které se týkají plnění zastupitelného. Takové plnění totiž může za dlužníka provést i někdo jiný. Za dluhy s nezastupitelným plněním např. dluhy, které

⁵² ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1613. Stejně také PAYNE-KOUBOVÁ, J. in GIESE, E. – DUŠEK, P. – PAYNE-KOUBOVÁ, J. – DIETSCHOVÁ, L. *Zajištění závazků v České republice*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 218. Opačně (a správně) ELIÁŠ, K. *Ručení v úpravě obchodního zákoníku*. Právní praxe, 1995, č. 7, s. 396, pozn. č. 6 či PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor*. 4. díl. Praha: ASPI, 2009, s. 270.

mohou být splněny jen dlužníkem pro jeho osobní vlastnosti se zaručit nelze. Není však vyloučeno sjednat pro případ porušení dlužníkovy povinnosti náhradní plnění, které ručitel zajistí.

Ručení lze převzít za dluh v celé jeho výši, popř. jen za jeho část. Týká-li se ručení jen části dluhu a není ujednáno něco jiného, pak platí, že se rozsah ručení částečným plněním dluhu nesnižuje, zůstává-li dluh nesplněn ve výši, v jaké je zajištěn ručením viz. úprava § 307 odst. 2 obch. zák.. Zaručí-li se ručitel za jistinu, vztahuje se ručení i na její příslušenství ust. (§ 121 odst. 3)⁵³. Dohoda mezi věřitelem a ručitelem, resp. prohlášení ručitele však může tento důsledek vyloučit.

Dlouhodobě sporná je otázka možnosti ručení za naturální pohledávky, dluhy. Starší romanistická literatura převzetí rukojemství i za naturální závazek připouštěla. Tak např. Heyrovský říká, že „*Obligatio naturalis může dále býti základem právního poměru, který předpokládá existenci právní obligace, jako práva zástavního, rukojemství, konstituta a novace. Též lze naturalné obligace užití ke kompensaci*“.⁵⁴ Recentní česká doktrína se k uvedenému problému příliš často nevyjadřuje, a pokud ano, potom poněkud zjednodušeně. Dvořák ve své práci věnované problematice zajištění práv konstatuje, že zatímco starší literatura zastávala názor o možnosti zajištění naturálních závazků ručením, pak v současné době převládá stanovisko, že to možné není⁵⁵. I z komentářové literatury se dozvídáme totéž. Podle Pelikánové „*Naše judikatura vychází z toho, že ručením nelze zajistit závazek promlčený nebo jinak nevymahatelný (naturální obligace)*“.⁵⁶ Obdobně tvrdí Škárová, že „*Ručením nelze zajistit promlčené ani jiné soudně nevymahatelné pohledávky (tzv. naturální obligace)*“.⁵⁷

⁵³ Shodně DVOŘÁK, J. *Zajištění práv v občanskoprávních vztazích*. Praha: AUC Iuridica monographia, 1984, č. XLI, s. 37 an.

⁵⁴ HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 534 a dále s. 651: *Ale obligace hlavní musí býti obligací právně platnou, byť i jen jako obligatio naturalis*. Obdobně např. BOHÁČEK, M. *Nástin přednášek o soukromém právu římském II. Právo obligační. Právo dědické*. Praha: 1946, s. 41 an.

⁵⁵ DVOŘÁK, J. *Zajištění práv v občanskoprávních vztazích*. Praha: AUC Iuridica monographia, 1984, č. XLI, s. 38.

⁵⁶ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 222.

⁵⁷ ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1614.

Domnívám se, že odpověď na položenou otázku zasluhuje poněkud hlubší rozbor. Odborná literatura rozlišuje v této souvislosti dvě kategorie naturálních pohledávek. První z nich tvoří pohledávky, které existují jako pohledávky bez nároku od svého počátku např. výhry ze sázek či her dle (§ 845 odst. 1). Těmto pohledávkám zákonodárce pro jejich povahu, tzv. *aleatornost* neposkytuje ochranu, lze je sice dobrovolně splnit, avšak ne soudně vynutit. Bylo by tedy proti smyslu věci, kdyby byly způsobilým předmětem zajištění či uznání. Převzetí ručení za takové dluhy by tedy nemělo žádné právní účinky. Druhou skupinu pak tvoří pohledávky, které nejsou naturální od počátku, ale až v důsledku určité další právní skutečnosti, především pak pohledávky promlčené. U nich naopak není možnost zajištění, či uznání obecně vyloučena a lze se za ně tedy i zaručit. Otázkou však je, jaký důsledek by mělo převzetí ručení za promlčenou pohledávku.

Doktrína v této souvislosti mluví o tzv. *nepřavém ručení*. Jeho podstatou je, že „závazek „ručitele“ se stává hlavním závazkem, takže na hlavního obligačního dlužníka i na „ručitele“ třeba hledět jako na spoludlužníky, přičemž vůči jednomu z nich je nárok promlčen. Věc třeba posoudit jako přistoupení k dluhu § 533 obč. zák.“.⁵⁸ Splní-li proto ručitel dluh, jedná se o plnění *debite*, vedoucí k zániku závazku.

⁵⁸ ELIÁŠ, K. *Ručení v úpravě obchodního zákoníku*. Právní praxe, 1995, č. 7, s. 397.

V. Subjekty ručitelského závazku

V ručitelském závazku vystupuje na každé straně věřitel a ručitel. Není vyloučeno, aby na straně věřitele vystupovalo i více subjektů (tzv. aktivní věřitelská solidarita). Taktéž není vyloučeno, aby více ručitelů převzalo identický ručitelský závazek se stejným obsahem. V tomto případě hovoříme o pluralitě ručitelů, o které budu pojednávat v následujícím textu. Ručitelem se může stát pouze subjekt odlišný od hlavního dlužníka, na to je důležité upozornit. Proto je ručitelský závazek pojímán jako trojstranný právní vztah.

Na straně věřitele může vystupovat, kterýkoliv subjekt soukromého práva. Tím může být osoba fyzická, právnická, případně stát. V případě ručitele na straně ručitelského závazku může vystupovat fyzická⁵⁹ i právnická osoba, ručitelská způsobilost některých subjektů však může být omezena zákonem např. § 38 odst. 3 zák. č. 128/2000 Sb., o obcích, § 20 odst. 3 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

V následujícím odstavci se budu věnovat otázce, zdali mohou být státní organizace ručiteli. Státními organizacemi jsou státní podniky jejichž činnost je upravena (zák. č. 77/1997 Sb.), rozpočtové organizace (např. ministerstva), příspěvkové organizace, nebyly-li přeměněny na rozpočtové organizace nebo státní podniky. K jejich charakteristickým znakům patří zejména způsob založení a hospodaření se státním majetkem. Jsou zakládány formou individuálního správního aktu, který je opravňuje pouze k hospodaření se státním majetkem, proto se nemohou nikdy stát jeho vlastníky. Právo hospodaření je užší, než právo vlastnické⁶⁰ z toho vyplývá, že státní organizace mohou se svěřeným majetkem disponovat jen potud, pokud je to v rámci plnění jejich úkolů, které nevybočují z předmětu činnosti, nejsou tedy oprávněny, uplatňovat všechny práva, které jim umožňuje zákon (§ 123). Právní předpisy

⁵⁹ Rozhodnutí Civ 61/1973,

V případě vzniku ručitelského závazku za trvání společného jmění manželů není třeba souhlasu druhého manžela.

Převzetím ručitelského závazku jedním z manželů nevzniká společný ručitelský závazek obou manželů.

⁶⁰ Vlastnické právo je specifikováno svou vlastnickou triádou, která je vyjadřovaná formulí *ius possidendi* (právo držby) *ius utendi et frutendi* (právo užívání a požívání) *ius abutendi* (právo zužití a zničení) charakterizující typické projevy vlastníkovy působení na věc.

týkající se úpravy činnosti státních organizací v oblasti hospodaření se státním majetkem, možnost sjednání ručitelského závazku neupravují, stanovují jen povinnost hospodařit s péčí řádného hospodáře. Péči řádného hospodáře lze rozumět povinností dbát vyšší pozornosti než je obvyklé při běžném opatrování věci, proto statní organizace nemají oprávnění věci bez účelu zcizovat nebo jinak zatěžovat. Z výše uvedené argumentace vyplývá, že státní organizace nevlastní majetek, kterým by mohly ručit, k majetku, s kterým hospodaří, mají jen právo hospodaření, proto lze bez jistých pochybností konstatovat, že se státní organizace nemohou stát ručiteli.⁶¹

5.1 Pluralita ručitelů

Je přípustné, aby ručitelský závazek převzalo více osob (tzv. spoluručení). Otázkou pak je, jaký je jejich vzájemný poměr.

Recentní právní úprava obsažená v občanském zákoníku pluralitu ručitelů neupravuje. V obch. zák. je situace jiná. Z jeho § 307 se podává, že *zaručí-li se za tentýž závazek více ručitelů, ručí každý z nich za celý závazek; ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník*. Dle literatury je v obch. zák. zakotvena solidarita ručitelů, a to solidarita presumovaná.⁶²

Na první pohled by se dalo říci, že poměr mezi spoluručiteli je podle občanského zákoníku závazkem dílčím. Je však otázkou, zda to byl skutečně záměr zákonodárce a zda není možné v souladu s tradičním přístupem konstatovat mezi ručiteli solidaritu⁶³.

⁶¹ Zahradníčková, M., Mohou být státní organizace ručiteli?, Daňová a hospodářská kartotéka, 1999, č. 8

⁶² PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 227.

⁶³ Shodně PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 227.

VI. Vznik ručitelského závazku

Ručení jakožto asynallagmatický⁶⁴ závazkový vztah vzniká *na základě smlouvy*⁶⁵ mezi věřitelem a ručitelem, jedná se o konsenzuální a spíše kauzální⁶⁶ kontrakt. Ručitelství závazek nemůže nikdy převzít sám obligační dlužník. Ke vzniku ručení se nevyžaduje ani jeho souhlas, či jiný úkon a ručení tak může vzniknout teoreticky i proti jeho vůli⁶⁷. Běžné však budou především situace, kdy ručení vznikne v důsledku dlužnickovy aktivity; dlužník sám tak bude pravidelně tím, kdo vyhledá vhodného ručitele a přiměje jej k převzetí ručení.

Není vyloučena ani dohoda uzavřená mezi dlužníkem a ručitelem, z níž věřiteli vznikne právo na zajištění jeho pohledávky vůči ručiteli. V takovém případě by se jednalo o smlouvu ve prospěch třetího (§ 50).

Dikce zákona, týkající se vzniku ručení, není příliš šťastná. Tento problém jsem však již rozebral v kapitole IV., proto se v následujícím odstavci budu věnovat již jen náležitostem ručitelského prohlášení.

Smlouva, resp. ručitelství prohlášení nemusí nezbytně obsahovat termíny „ručení“, „ručit“ apod., ač je to vhodné. Plně postačí taková formulace, z níž bude vůle převzít ručitelství závazek nepochybně vyplývat.⁶⁸ Z prohlášení musí dále vyplynout, jaká pohledávka se zajišťuje a v jaké výši. Pohledávka bude pravidelně určena právním důvodem svého vzniku. Její výše, rozsah může být stanovena v kapitalizované podobě, nebo jakýmkoli jiným dostatečně určitým způsobem.

⁶⁴ O čisté asynallagma se však nejedná, neboť věřiteli nevznikají jen práva, ale i povinnosti (např. § 547). Jsou však spíše sekundárního významu.

⁶⁵ Ručení však může vznikat i *ex lege* (srov. např. §§ 105, 106, 477 odst. 3 obch. zák.). V takovém případě je třeba – není-li jiné úpravy – aplikovat ustanovení o smluvním ručení analogicky. K tomu také § 312 obch. zák.

⁶⁶ K povaze ručitelství smlouvy jako kauzální či abstraktní srov. v podrobnostech DVORÁK, J. *Zajištění práv v občanskoprávních vztazích*. Praha: AUC Iuridica monographia, 1984, č. XLI, s. 30 an.

⁶⁷ Tento důsledek však není v rozporu s principem autonomie vůle, popř. principem rovného právního postavení subjektů soukromého práva, neboť dlužník má vždy možnost plnění ručitele vyloučit tím, že sám splní svůj (primární) dluh řádně a včas.

⁶⁸ rozh. Váž. 3840 z r. 1924.

Ručení je zásadně sjednáváno bezúplatně, může však být převzato i za úplatu. Na otázku, kdo úplatu poskytuje, zdali věřitel, dlužník, popř. teoreticky i třetí osoba od nich odlišná, se podávají různé odpovědi⁶⁹. Úplata by měla být ve smlouvě výslovně sjednána; v opačném případě se vychází z toho, že ručení bylo převzato bezúplatně.

Z časového hlediska může být ručení převzato před vznikem hlavního závazku, lze se platně zaručit za budoucí pohledávku, současně s ním, popř. se ručitel může zaručit až poté, co hlavní závazek vznikl, tedy kdykoli v době jeho trvání.

Ručitelský závazek může být převzat i jako podmíněný.

⁶⁹ K tomu DVOŘÁK, J. *Zajištění práv v občanskoprávních vztazích*. Praha: AUC Iuridica monographia, 1984, č. XLI, s. 30.

VII. Obsah ručitelského závazku

Obsahem právního vztahu obecně jsou subjektivní práva a povinnosti, v ručitelském závazku tomu není jinak. Esenciální povinností ručitele, ke které se zavazuje vznikem ručitelského závazku, je splnit dluh, nesplnil-li jej dlužník, ačkoli byl k tomu písemně věřitelem vyzván. Tuto povinnost občanský zákoník normuje v ust. (§ 548 odst. 1), kterému jsem se již věnoval v souvislosti se subsidiaritou ručitelského závazku kapitole v 4.2.

Myslím, že jsem v této souvislosti dostatečně rozebral i tento paragraf, připadá mi tudíž nadbytečné se tímto problémem znovu zabývat a pojednávat o něm duplicitně v této práci, byť na jiném místě. Proto se zaměřím na problematiku uplatnění námitek ručitele proti věřiteli, posléze na oprávnění ručitele v možnosti odepřít plnění věřiteli, které má povahu námitek, tomu se budu věnovat samostatně.

7.1 Informační povinnost

Občanský zákoník normuje ve svém ust. (547) „*věřitel je povinen kdykoli a bez zbytečného odkladu sdělit ručiteli na požádání výši své pohledávky*“ tzv. informační povinnost věřitele vůči ručiteli, tj. povinnost věřitele sdělit ručiteli na požádání kdykoli a bez zbytečného odkladu⁷⁰ výši své pohledávky. Obdobnou úpravu obsahuje i § 305 Obch. zákoník. Ručitel má právo žádat věřitele o poskytnutí uvedených informací i opakovaně a věřitel nemůže ani takové opakované žádosti odmítnout.⁷¹ Hlavním smyslem uvedeného práva je možnost ručitele sledovat vývoj zajištěné pohledávky, a tím i chování dlužníka směřující ke splnění dluhu korespondujícího takové pohledávce. Ručitel tak má mimo jiné možnost působit na dlužníka, motivovat jej za účelem řádného a včasného splnění dluhu.

⁷⁰ Pojem „bez zbytečného odkladu“ je vždy *questio facti*.

⁷¹ Obchodní zákoník oproti tomu ve svém § 305 slovo „kdykoli“ neobsahuje. I zde však platí o opakované informační povinnosti věřitele stejné závěry.

Pohledávkou se rozumí zajištěná pohledávka, ne tedy jakákoli pohledávka, byť by ji měl i tentýž věřitel vůči témuž dlužníkovi v rámci téhož právního vztahu. Obchodní zákoník je ve své formulaci obdobného práva ručitele přesnější, když používá spojení „zajištěná pohledávka“.

Informační povinnost věřitele se vztahuje na sdělení výše pohledávky. Věřitel je tedy ex lege, nestanoví-li si strany jinak, povinen sdělit ručiteli výši jistiny, případně i příslušenství, jako jsou úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení.

Zákon pro výzvu ručitele nestanoví žádnou formu, z toho lze usuzovat, že výzva může být učiněna jak písemně, tak i ústně. Bez výslovné výzvy ručitele má věřitel právo, nikoli však povinnost, sám specifikovat ručiteli aktuální výši pohledávky. Výzva je svou povahou jednostranným adresovaným právním úkonem, proto je důležité, aby byla věřiteli doručena. V opačném případě, by neměla vůči věřiteli právní následky. Zaručil-li se ručitel za více pohledávek vůči stejnému věřiteli, může žádat sdělení výše kterékoli z nich, popř. všech dohromady.

Z výzvy adresované věřiteli by mělo nepochybně vyplývat, kterou konkrétní pohledávku má ručitel na mysli (zpravidla to však bude nepochybné), aby věřitel mohl svoji povinnost splnit. Rovněž této povinnosti může být učiněno zadost ústní či písemnou formou. Pro případ, že však splněna nebude, zákon toto porušení povinnosti nikterak nesankcionuje. Půjde zejména o případy, kdy je věřitel buď zcela nečinný, nebo odmítne ručiteli požadované informace podat, popř. mu podá nesprávnou informaci. Nelze usuzovat, že by ručitelský závazek nesplněním notifikační povinnosti zanikal analogicky jako v případě ustanovení (§ 549). Teoreticky přichází k úvaze možnost ručitele domáhat se náhrady škody, která mu tím vznikla. Pro ten případ může být rovněž sjednána smluvní pokuta.

Sporné je, zda může ručitel při nesplnění uvedené věřitelovy povinnosti odstoupit od smlouvy o ručení v souladu s (§ 517 odst. 1). Pelikánová tuto možnost zřejmě připouští pro obchodní vztahy, když říká, že v případě prodlení

věřitele „by zřejmě bylo možno aplikovat ustanovení o odstoupení a ručitel by mohl svého práva využít za podmínek uvedených v § 345 a 346 ObchZ“.⁷² Uvedený názor však není bez pochybností. Informační povinnost věřitele vůči ručiteli je totiž v jejich obligačním vztahu *povinností vedlejší (sekundární)* a je otázkou, zda právní následek prodlení spočívající v možnosti odstoupit od smlouvy a tím přivodit zánik ručení je adekvátní významu porušené povinnosti. Z toho usuzuji, že spíše ne.

Ustanovení § 547 obč. zákoníku je však dispozitivní a není tudíž vyloučeno sjednat si odchylný režim, věřitel může mít podle smlouvy např. povinnost informovat ručitele v pravidelných časových intervalech. Teoreticky nezle vyloučit dohodu, podle níž se věřitel práva na informace vzdá, ovšem toto ujednání by mohlo být sankcionováno neplatností (§ 574 odst. 2).

7.2 Uplatnění námitek ručitele proti věřiteli

Ručiteli je dána možnost (§ 548 odst. 2) „*ručitel může proti věřiteli uplatnit všechny námitky, které by měl proti věřiteli dlužník*“ uplatnit v mezích své obrany proti nároku věřitele námitky, jež by mohl uplatnit dlužník, i když je třeba z nějakého důvodu nepoužil. To, že je na straně ručitele i možnost uplatnit námitky vyplývající z jeho osobního vztahu k věřiteli, zákonodárce pro samozřejmost ani výslovně nezmiňuje. Činí tak ovšem v § 306 odst. 2 Obch. zákoníku, v němž navíc ručiteli dovoluje započíst proti věřitelově pohledávce pohledávky dlužníka. Chápeme-li však kompenzační projev jako námitku, což jistě můžeme, dospíváme k závěru, že i v občanskoprávních vztazích je ručitel oprávněn započítávat dlužníkovy pohledávky vůči věřiteli.

Kromě kompenzační námitky přichází v úvahu např. námitka promlčení, námitka nesplněné smlouvy (*exceptio non adimpleti contractus*), dohoda o vzdání se práva či prominutí dluhu.

Smyslem ustanovení je ochrana ručitele před liknavostí dlužníka, jenž např. opomněl uplatnit svoji námitku a přivedl tak ručitele do složité situace.

⁷² PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 223.

7.3 Oprávnění ručitele odepřít věřiteli plnění

Občanský zákoník v ust. (§ 549) „*ručitel může plnění odepřít, pokud věřitel zavínil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem*“ zakládá právo ručitele spočívající v možnosti odepřít věřiteli plnění v případech, kdy věřitel zavínil, že zajištěná pohledávka nemůže být uspokojena samotným dlužníkem. V tomto případě není rozhodné, zda se jedná o objektivní či subjektivní nemožnost plnění. Jak je výše řečeno jedná se o právo nikoli o povinnost, proto je toliko na vůli ručitele zdali tohoto práva využije. Lze říci, že jde o jednu z námitek, jež má ručitel vůči věřiteli.

Obchodní zákoník nemá obdobné ustanovení a je otázkou, zda je možné aplikovat § 549 i na obchodní vztahy. Část literatury ovšem bez jakékoli argumentace tuto možnost vylučuje.⁷³ Podle jiného názoru komentované ustanovení aplikovat lze.⁷⁴ Přikláním se posléze k uvedenému závěru i jeho argumentaci.

Věřitel, který svým jednáním způsobil, že jeho pohledávka nemohla být dlužníkem uspokojena, se mohl z hlediska právní teorie tohoto jednání dopustit konáním (*komisivní jednání*) či opomenutím (*omisivní jednání*). Komisivní jednání věřitele může spočívat v aktivním bránění dlužníkovi směřujícím k nesplnění nebo obtížného splnění závazku.⁷⁵ V případě komisivního jednání, se jedná o prodlení věřitele.⁷⁶

⁷³ Tak Kindl in FIALA, J. – KINDL, M. et al. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1017.

⁷⁴ Tak PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 225. Podle autorky „*Je pravda, že k základním principům, na nichž stojí obchodní zákoník, patří také princip objektivní odpovědnosti. Tento princip však je výrazem ještě základnějšího a obecnějšího principu – přísnější odpovědnosti v obchodních vztazích. Pokud nebudeme § 549 OZ považovat za aplikovatelný v obchodních vztazích, bude to znamenat, že ručitel nemůže odepřít plnění ani v případě, že věřitel zcela úmyslně způsobil dlužníkovi nemožnost plnění. Nebude to tedy zpřísnění odpovědnosti, ale bude to naopak naprostá neodpovědnost.*“

⁷⁵ *příkladem komisivního jednání věřitele je např. aktivní bránění dlužníkovi v tom, aby svůj dluh řádně a včas splnil, popř. poskytnutí nepřiměřeně dlouhé dodatečné lhůty věřitelem dlužníkovi ke splnění dluhu dle ustanovení § 548 odst. 1 ve spojení s § 517 odst. 1, které mělo za následek zhoršení platební situace dlužníka*

⁷⁶ *příkladem lze uvést neposkytnutí součinnosti dlužníkovi, který je připraven plnit, popř. nečinnost věřitele po splatnosti pohledávky (věřitel otál s vymáháním pohledávky na dlužníkovi*

Aby mohla být námitka odepření plnění ručitelem efektivně uplatněna, je třeba jednání věřitele v příčinné souvislosti s následkem (tzv. kauzální nexus). Následkem je v tomto případě nesplněný dluh.

Ustanovení (§ 549) stanoví, že se musí jednat o zaviněné jednání věřitele. Na rozdíl od presumpce zavinění, které je upraveno v odpovědnosti za škodu, jde o zavinění věřitele, jenž není presumováno (a to ani nevědomá nedbalost), nýbrž je konstruováno na principu dokazovaného zavinění. Proto v tomto případě leží důkazní břemeno o existenci zavinění na ručiteli. Soud tuto skutečnost nezkontroluje *ex officio*, nýbrž jen k námitce ručitele.

K naplnění skutkové podstaty (§ 549) je zapotřebí, aby ručitel plnění požadované věřitelem odepřel. Vzhledem k tomu, že zákon nestanovuje pro odepření plnění a jeho řádné učinění žádné předpoklady, domnívám se, že může být učiněno ústní či písemnou formou. Zákon nestanoví, v jaké lhůtě musí ručitel, využije-li svého práva, plnění odepřít. Odepření plnění je právním úkonem, který s sebou přináší následek spočívající v zániku ručení. Proto by právo ručitele mělo být vykonáno bez zbytečného odkladu po výzvě k plnění učiněné věřitelem. Toto právo se jako právo majetkové povahy promlčuje v obecné tříleté promlčecí době.

Případná nevědomost ručitele o tom, že věřitel zavinil nemožnost uspokojení své pohledávky dlužníkem a že tedy může plnění odepřít, je irelevantní. Splní-li v takovém případě ručitel věřiteli dluh, jedná se o plnění *debite* a ručitel se svého práva plnění odepřít již nemůže dovolávat z důvodu zániku ručitelského závazku. Plnil-li by ve stejném případě ručitel jen částečně a poté se dozvěděl o možnosti odepřít zbytek plnění, měl by tento právní úkon důsledky jen na dosud nesplněnou část dluhu.

Využití oprávnění odepření plnění ručitelem má následky pouze ve vztahu mezi věřitelem a ručitelem a nikoli již ve vztahu k dlužníkovi. Proto ručení v důsledku své akcesorické povahy jakožto právní vztah tak zanikne. To neplatí pro primární závazkový vztah mezi věřitelem a dlužníkem ten však existuje nadále, nezanikl-li samozřejmě z jiného důvodu.

Dále dle mého názoru může ručitel odepřít plnění rovněž z důvodů uvedených v § (569 odst. 2). Odepřením plnění z důvodu, že věřitel nevydal ručiteli na jeho žádost písemné potvrzení o tom, že dluh byl zcela nebo zčásti splněn, však nedochází k zániku ručení dle § 549, jedná se zde o obecný institut, který nedopadá jen na vztah věřitele a ručitele. Takové jednání může založit toliko právo ručitele na náhradu škody vůči věřiteli.

VIII. Problematika subrogačního regresu

8.1 Podstata subrogace

Před splněním ručitelského závazku zpravidla neexistuje mezi ručitelem a dlužníkem žádná obligace. I když to bude přirozeně spíše dlužník, kdo vyhledá a přiměje ručitele k převzetí ručení, nemusí to nutně znamenat, že tím mezi oběma vznikl právní vztah. Není však ani vyloučeno, že ručitel např. převezme ručení za úplatu inkasovanou od dlužníka, a to na základě smlouvy. Právní vztah mezi oběma subjekty však vznikne nejpozději v okamžiku, kdy ručitel věřiteli splní z titulu ručení. Tehdy nastupuje (§ 550), který zajišťuje, aby se splnění ručitelského závazku nestalo pro ručitele majetkovou újmou, a přenáší tak konečné břemeno na toho, kdo měl z plnění ručitele poskytnutého věřiteli prospěch a konec konců na toho, kdo byl primárně zavázán plnit věřiteli sám, tj. na dlužníka. Slovy Sedláčka „*Tento postih vyjadřuje myšlenku, že někdo, ač je povinen platiti, přece není povinen nésti útraty tohoto plnění*“⁷⁷.

V situacích, kdy ručitel splní za dlužníka zajištěný dluh⁷⁸, zákonodárce pravidelně konstruuje zvláštní institut. Tím je tzv. *subrogace*, resp. *subrogační regres*⁷⁹. Subrogační regres spatřil světlo světa ve Francii počátkem 17. století, když jeho předobrazem byla římskoprávní *exceptio cedendarum actionum* a z toho se vyvinuvší *actio utilis quasi ex jure cesso*⁸⁰. Code civil ve svém čl. 2306 stanoví že: „*Ručitel, který zaplatí dluh za dlužníka, je subrogován do všech práv věřitele, která měl proti dlužníkovi*“.⁸¹ Subrogací *largo sensu* rozumíme totéž co nahrazení (substituci), ať již osobní (nahrazení osoby) nebo věcné, reálné

⁷⁷ Sedláček in ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. VI. Díl. Praha: V Linhart, 1937, s. 42.

⁷⁸ Totéž však platí i v jiných situacích, kdy je někdo povinen splnit formálně vlastní, avšak materiálně cizí dluh – např. zástavní dlužník.

⁷⁹ Z latinského *sub-rogo*, tedy *dáti voliti, navrhnouti někoho na místo něčí*. Citováno podle FRINTA, O. *Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele*. In MALACKA, M. (ed.). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 331, pozn. č. 19. K tomuto pojmu srov. i SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků*. Brno: Právník, 1924, s. 211.

⁸⁰ Sedláček in ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. VI. Díl. Praha: V Linhart, 1937, s. 41 an. Římskému právu nebyla subrogace známa.

⁸¹ A to včetně všech akcesorií pohledávky.

(nahrazení věci). „*Důsledkem subrogace obecně je, že splnění ručitelem má za následek jenom zánik závazku ve vztahu k věřiteli, ale závazek trvá i nadále mezi dlužníkem a ručitelem. Dlužník tedy není své povinnosti zproštěn*“.⁸² Jinými slovy, ručitel vstupuje do práva věřitele proti dlužníkovi, které stále trvá (jedná se o změnu v subjektu obligace, jejíž obsah však zůstává stejný). Někteří autoři mluví v této souvislosti o tzv. zákonné cesi pohledávky. Subrogace může být založena buďto zákonem, příp. smlouvou.

Z Francie byla myšlenka subrogace exportována do dalších zemí, zejména pak do Německa a Rakouska. Rakouský ABGB se však nechal inspirovat jen částečně, když úprava jeho § 1358 spočívá na jiné, nejasné konstrukci. Podle něj „*Kdo zaplatí cizí dluh, za který ručí osobně nebo určitými majetkovými kusy, vstupuje do věřitelových práv a jest oprávněn, požadovati od dlužníka náhradu zaplaceného dluhu. Za tím účelem jest uspokojený věřitel povinen vydati plátcí všechny právní pomůcky a zajišťovací prostředky, které tu jsou*.“ Je patrné, že koncepčně se jedná o odlišné řešení, když splněním ze strany ručitele dochází k zániku hlavní obligace, přičemž ručitel má právo požadovat pouze náhradu za poskytnuté plnění. O nedůslednosti přijatého řešení svědčí konec konců i tehdejší literatura, když názory některých autorů oscilují na pomezí mezi chápáním této úpravy jako subrogace a nové pohledávky. Sedláček k tomu nejprve říká: „*Rukojmí vstupuje do práv věřitelových, čímž je rozuměti, že mu přísluší všechny obrany a nároky, které příslušely věřiteli*“.⁸³ Vzápětí však dodává: „*Nicméně nárok rukojmího není ani formálně ani materiálně identický s nárokem věřitelovým. Právní pozice dlužníka se tím nemění, dlužník má plniti plátcí to, co měl plniti dříve věřiteli*“.⁸⁴ Uvedené názory jsou však kontradiktorní. Vstupuje-li totiž rukojmí do práv věřitele, což by ukazovalo na subrogaci, musí se automaticky jednat o tutéž (identickou)

⁸² PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl.* Praha: ASPI, 2009, s. 277.

⁸³ Sedláček in ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* VI. Díl. Praha: V Linhart, 1937, s. 43.

⁸⁴ Sedláček in ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. et al. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* VI. Díl. Praha: V Linhart, 1937, s. 43. Stejně výklady jsou obsaženy in SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků.* Brno: Právník, 1924, s. 214.

pohledávku s identickým obsahem a rozsahem a ne pohledávku jinou (odlišnou)⁸⁵.

I současná česká odborná literatura dospívá při zmínkách o § 1358 ABGB k různým závěrům. Tak např. Frinta vidí důslednou subrogaci toliko ve francouzském (čl. 2306) a německém (§ 774) občanském zákoníku, nikoli však již v rakouském⁸⁶. Oproti tomu Pelikánová znění § 1358 ABGB za subrogaci považuje⁸⁷.

Občanský zákoník z roku 1950 subrogaci neupravil. Zákoník mezinárodního obchodu však úpravu obsahoval ve svém § 203.

Obchodní zákoník má zvláštní úpravu v § 308. Z něj plyne, že ručitel, jenž splní závazek, za který ručí, nabývá vůči dlužníku práva věřitele a je oprávněn požadovat všechny doklady a pomůcky, které má věřitel, a jež jsou potřebné k uplatnění nároku vůči dlužníkovi. Tuto konstrukci lze považovat za subrogaci.⁸⁸ Soudy mluví v této souvislosti o tzv. zákonné cesi.⁸⁹

8.2 Řešení občanského zákoníku

Bez pochybností lze říci, že § 550 subrogaci neobsahuje. Plyne z něj totiž, že ručitel splnivší dluh je oprávněn požadovat na dlužníkovi pouze náhradu za plnění poskytnuté věřiteli. Zákon vychází z konstrukce, že splněním ze strany ručitele dochází k zániku pohledávky věřitele proti dlužníkovi, ručitel tedy plní cizí, dlužníkův dluh a ručiteli vzniká nová, regresní pohledávka proti

⁸⁵ FRINTA, O. *Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele*. In MALACKA, M. (ed.). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 332.

⁸⁶ FRINTA, O. *Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele*. In MALACKA, M. (ed.). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 332.

⁸⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání*. Praha: Linde, 1998, s. 229.

⁸⁸ V komentáři k § 308 obch. zák. píše Pelikánová, že „V obchodních vztazích tedy máme klasickou subrogaci.“ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání*. Praha: Linde, 1998, s. 229. V učebnici obchodního práva se však od téže autorky dozvídáme, že „(...) úpravu obsaženou v obchodním zákoníku je možno považovat za subrogaci (přínejmenším omezenou, protože není zcela jasné, zda zahrnuje také práva z dalších zajišťovacích prostředků) (...)“. PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl*. Praha: ASPI, 2009, s. 276.

⁸⁹ Tak např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 563/2003. K jeho kritice v podrobnostech FRINTA, O. *Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele*. In MALACKA, M. (ed.). *Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 327 an.

dlužníkovi. Mezi ručitelem a dlužníkem tak vzniká nový závazek, jehož obsah je definován pomocí obsahu původní obligace. V něm postihovému právu ručitele odpovídá povinnost dlužníka, aby ručiteli nahradil to, co ten plnil věřiteli a k čemu byl povinen původně dlužník sám. Z této situace nutně vyplývá následek, že splněním ručitelského dluhu zanikají všechna akcesoria spojená s původní pohledávkou věřitele proti dlužníkovi (ručení, zástavní právo).

Ač je bez diskusí, že § 550 subrogaci neupravil, můžeme se setkat i s některými velmi odlišnými názory. Tak např. Škárová tvrdí, že „*Jakmile ručitel dluh splní, přecházejí na něj přímo ze zákona práva věřitele (tzv. zákonná cese). Vzniká mu tak vlastní pohledávka vůči dlužníkovi na náhradu toho, co za něj věřiteli plnil*“.⁹⁰ S těmito závěry nelze souhlasit ze dvou důvodů. Za prvé, uvedený text je vnitřně rozporný. Pokud totiž podle druhé věty dochází ke vzniku vlastní pohledávky ručitele vůči dlužníkovi (zcela nové pohledávky), vylučuje to eo ipso úvahu, že by se mohlo v takovém případě jednat o cesi, byť vznikající ex lege⁹¹. Smyslem cese je záměna v subjektu obligace na straně věřitele, nikoli zánik staré a vznik nové pohledávky.

Za druhé, norma § 550 dává jasně tušit, že se tu jedná jen a pouze o vznik nové pohledávky, jejímž obsahem je právo ručitele požadovat na dlužníkovi náhradu za plnění poskytnuté věřiteli. Právo na náhradu je samostatným právem přiznaným ručiteli zákonem. Není tedy pravdou, jak tvrdí Škárová, že na ručitele přecházejí přímo ze zákona práva věřitele. Na ručitele nemá co přecházet, jednalo-li se o zcela nově vzniklé právo (pohledávku).

Splněním ze strany ručitele vzniká ručiteli právo na náhradu vůči dlužníkovi, před tímto okamžikem jej nemá. Toto právo vzniká nikoli z titulu bezdůvodného obohacení (v důsledku plnění *sine causa*, neboť ručitel měl povinnost plnit), nýbrž ze zákona jakožto důsledek ručitelova plnění. Ručitel však může náhradou požadovat jen to plnění, které poskytl věřiteli ve shodě se svým ručitelským závazkem. Plnil-li částečně, omezuje se náhrada jen na tuto část. Takovým plněním však nejsou např. náklady řízení vzniklé ručiteli ve

⁹⁰ Škárová in ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1620.

⁹¹ Z konstrukce zákonné cese vychází v souvislosti s ručením německý Obč. zák. Ustanovení § 774 BGB užívá spojení *gesetzlicher Forderungsübergang* (zákonný přechod pohledávky). To je německá modifikace francouzského chápání subrogace.

sporu, případně při výkonu rozhodnutí vedeném proti ručiteli věřitelem. Totéž se týká sankčního plnění úroků z prodlení, poplatků z prodlení, smluvní pokuty.

Splatnost pohledávky může záviset na dohodě mezi dlužníkem a ručitelem (to však budou situace zcela výjimečné). Není-li dohodnuto něco jiného, má dlužník plnit prvního dne poté, co k tomu byl ručitelem vyzván (§ 563). Právo na náhradu se promlčuje v obecné promlčecí době.

Dlužník není proti uplatněné pohledávce bez obrany. Má možnost vznést všechny námitky, které by jinak mohl uplatnit proti věřiteli námitku promlčení, započtení, prekluze, nesplnění smlouvy. V takovém případě zůstává konečné břemeno plnění na ručiteli.

9. Zánik ručitelského závazku

9.1 V důsledku akcesority

V důsledku akcesority zaniká ručitelický závazek zásadně nejpozději se zánikem zajištěné obligace (resp. přesněji dluhu). V tomto případě není rozhodné, jaká právní skutečnost zánik dluhu způsobila. Může se jednat o skutečnosti na lidské vůli závislé jako je např. splnění dluhu (*solutio*) dle (§ 559), splnění závazku dle ust. 324 Obch. zákoníku, započtení (*compensatio*) dle (§ 580), započtení plnění dle ust. 330 obch. zákoníku, přistoupí-li k této skutečnosti, skutečnost na lidské vůli nezávislá, typickým příkladem je prekluze.

K zániku ručitelického závazku dochází na základě výše uvedených skutečností, uplynutí prekluzivní (propadné lhůty), během které má strana možnost své právo uplatnit a dále právního úkonu oprávněné strany spočívajícího v omisivním právním úkonu v podobě neuplatnění práva. Totéž platí i u zrušení závazku dohodou dlužníka a věřitele.

Výjimky z principu akcesority jsou privativní novace. Podle ustanovení (§ 572 odst. 1) „*ručení a zástavní právo zajišťující závazek zaniklý zajišťují i závazek, který nahrazuje závazek původní. Jestliže však ručitel nebo osoby, vůči nimž mohou být uvedena práva uplatněna, neprojeví souhlas s tím, aby byl zajištěn nový závazek, trvá zajištění jen v rozsahu původního závazku a všechny námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány*“.

Výjimky z principu akcesority stanoví také obchodní zákoník. Vedle zmiňovaného § 304 odst. 2 je třeba upozornit na normu § 311 odst. 2, dle níž ručení nezaniká, jestliže závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo pro zánik právnické osoby, jež je dlužníkem. Není rozumného důvodu, proč by se obchodní úprava nedala aplikovat i na obecné občanskoprávní vztahy.

Právní předpisy umožňují stranám ručitelického závazku sjednat jeho zánik dříve, nežli by zanikl samotný dluh. Bude tomu v případě, bylo-li ručení převzato jen na určitou (omezenou) dobu.

V jiných případech může dojít k zániku ručitelského závazku před zánikem zajištěné pohledávky např. splynutím ručitele a věřitele, primární závazek zůstává nadále zachován. Nebo v důsledku práva ručitele uplatnit námitku dle (§ 549) „*ručitel může plnění odepřít, pokud věřitel zavinił, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem*“. Ručitelský závazek zaniká také tehdy, zaniklo-li ručení na základě dohody ručitele s věřitelem, dohoda musí být uzavřena písemně (§ 40 odst. 2).

Dále považuji za nutné uvést způsob zániku ručitelského závazku na základě vztahu mezi věřitelem a ručitelem, pokud ručitel plnil za dlužníka (k tomu výše problematika subrogačního regresu).

9.2 Smrt ručitele

Zemře-li ručitel, ručení zásadně nezaniká a ručitelský závazek přechází na jeho dědice, nebylo-li ovšem plnění vázáno na jeho osobní vlastnosti, popř. nebylo-li tak ujednáno. Je nerozhodné, zda smrt nastala předtím, než ručiteli vznikla povinnost plnit za dlužníka, či až poté. V naší soudobé literatuře se však obě dvě časová hlediska poměrně striktně rozlišují a přiznávají se jim rozdílné následky s konstatováním, že *ručitelský závazek zaniká smrtí ručitele jen tehdy, jestliže ručiteli za jeho života nevznikla povinnost splnit zajištěný závazek místo dlužníka*⁹². Pro takové závěry však nelze nalézt žádnou zákonnou oporu ani žádný argument a je vhodné říci, že autoři v jejich prospěch ani nijak neargumentují. Ručitelská povinnost, byť ještě nedospělá a vlastně podmíněná, je majetkovou povinností, která je předmětem dědické posloupnosti a není důvod, aby byla z univerzální sukcese vylučována. Domnívám se proto, že ručitelský závazek (povinnost) přechází na dědice i tehdy, pokud ručiteli za jeho života povinnost plnit věřiteli dosud nevznikla. Ručitelův dědic však v tomto případě bude odpovídat za splnění ručitelské povinnosti, jen do výše ceny nabytého dědictví.

⁹² ŠVESTKA, J. – DVORÁK, J. et al. *Občanské právo hmotné* 2. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 125.

9.3 Smrt dlužníka

Zemře-li naopak dlužník, stává se novým dlužníkem jeho dědic (přírozeně, nebylo-li plnění vázáno na osobu zemřelého). Bez ohledu na to, že dědic odpovídá věřiteli pouze do výše ceny nabytého dědictví, rozsah povinnosti ručitele tím není dotčen. Ručitel proto nemá možnost uplatnit proti věřiteli námitku, že dlužníkův dědic odpovídá za dluhy dědictví jen omezeně, smrt dlužníka totiž nemá vliv na rozsah zajištěné pohledávky a tím ani na ručitelský závazek⁹³; takové jsou i závěry judikatorní praxe⁹⁴.

9.4 Promlčení ručitelského závazku

Samostatnou zmínku zasluhuje problematika promlčení. Zatímco podle Občanského zákoníku je možné, aby se právo věřitele proti ručiteli promlčelo dříve než proti dlužníkovi (např. v důsledku uznání dluhu dlužníkem, s nímž ručitel nevyslovil souhlas), obchodní zákoník stanovil, že právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi (§ 310). Ručitelský závazek je v tomto směru fixován na osud hlavního závazku velmi silně.

Není jasné, jak postupovat v případech, kdy promlčecí doba hlavního závazku uplyne dříve než u závazku ručitelského v důsledku uznání dluhu ručitelem. Možnost ručitele bránit se v takovém případě námitkou promlčení hlavního závazku s odvoláním na princip akcesority a zejména na (§ 548 odst. 2) se jeví jako násilná a zneužívající. Rozhodl-li se ručitel dobrovolně prodloužit vůči sobě promlčecí dobu, domnívám se, že by neměl mít možnost profitovat z toho, že promlčecí doba vůči dlužníkovi uplynula⁹⁵. Výjimky z principu akcesority jsou totiž připuštěny za tím účelem, aby se zabránilo nepřijatelným důsledkům a aby byla zachována rovnováha v právních vztazích – žádná ze

⁹³ Vliv omezení rozsahu odpovědnosti dědiců za dluhy na ručitelský závazek však není nepochybný. K tomu srov. ELIÁŠ, K. *Ručení v úpravě obchodního zákoníku*. Právní praxe, 1995, č. 7, s. 401, FIALA, J. – ŠVESTKA, J. *Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku*. Socialistická zákonost, 1972, č. 2, s. 86, SPÁČIL, J. *K některým sporným otázkám institutu ručení*. Právní obzor, 1983, č. 5, s. 401 an.

⁹⁴ Rozhodnutí civ. R 62/1973.

⁹⁵ Opačně SPÁČIL, J. *K některým sporným otázkám institutu ručení*. Právní obzor, 1983, č. 5, s. 400.

stran obligace nesmí nést neúměrné riziko a žádná naopak nesmí příliš profitovat⁹⁶.

10. Komparace s novým občanským zákoníkem

Od 1. ledna 2014 vstoupí v účinnost nový občanský zákoník. V souvislosti s novou rekodifikací celého soukromého práva, zaznamená markantní změny i právní institut ručení, proto považují za nutné se tomuto tématu věnovat.

Výrazným inspiračním zdrojem úpravy ručení v návrhu nového občanského zákoníku byl obchodní zákoník. Ručení je obsaženo v části čtvrté (závazky) dílu osmém, oddílu dvanáctém v § 218 až 228. Lze říci, že osnova prakticky přebírá obchodní úpravu s jistými (i když spíše jen formulačními) změnami. Někdy však tento přístup není nejšťastnější, tak např. výslovné ustanovení o tom, že ručení vzniká nikoli jednostranným prohlášením ručitele, nýbrž smlouvou, by vyloučilo možné interpretační problémy, jak již byly popsány⁹⁷, a kterým jsem se věnoval v předchozí části této práce v kapitole čtvrté. Přesto ust. § 218, které stanoví „*kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník věřiteli svůj dluh nesplní, stává se dlužníkovým ručitelem. Neprijme-li věřitel ručitele, nemůže po něm nic žádat*“ zaznamenala jistý krok kupředu. Věta druhá požaduje akceptaci ručitelovy oferty ze strany věřitele pod podmínkou, že nedojde-li k akceptaci, ručitelský závazek nevzniká (vzhledem ke smluvní povaze ručení ani vzniknout nemůže). Toto pravidlo recentní právní úprava obsažená v obchodním zákoníku nemá. Nabízí se otázka v jaké lhůtě má povinnost věřitel ofertu ručitele akceptovat, tento problém bude nejlépe odstranit až ve smluvním procesu.

I nový občanský zákoník se drží pravidla, že ručitelský závazek musí mít obligatorně písemnou formu ust. § 218 odst. 2.

⁹⁶ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání.* Praha: Linde, 1998, s. 233.

⁹⁷ Naprázdno tak vyznívá konstatování obsažené in ELIÁŠ, K. – ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva.* Praha: Linde, 2001, s. 221, kde se říká, že ručení bude (sc. v návrhu nového občanského zákoníku) upraveno obdobně, jak je dnes upravují občanský a obchodní zákoník, bude však zdůrazněna smluvní povaha vzniku ručení.

Předmět ručení je upraven ust. § 219 „*Ručení předpokládá platný dluh dlužníka; ručení lze poskytnout i pro dluhy budoucí nebo podmíněné, jakož i za soubor dluhů určitého druhu vznikajících dlužníku v určité době nebo soubor různých dluhů z téhož právního důvodu*“, citované ustanovení je oproti recentní právní úpravě preciznější, přičemž občanský zákoník se zmiňuje toliko jen o pohledávce, obchodní zákoník o závazku a zbytek je ponechán na doktríně soukromého práva.

Nový občanský zákoník jde mnohem dál, je přístupnější i právním laikům, kteří se dané problematice nevěnují, specifikuje pohledávky (zvyšuje právní jistotu a posiluje právní vědomí) dává jim tak možnost zajistit si svou pohledávku ručením, aniž by museli seznat větší množství odborné literatury nebo jiný právní předpis⁹⁸, což lze vnímat velmi pozitivně.

Zaručit se lze tedy za dluh (pohledávku) a to dluh platný, lze se zaručit i za dluh (více dluhů) dlužníka proti témuž věřiteli, zaručit se lze i za dluhy budoucí nebo podmíněné.

Odstavec druhý § 219 stanoví „*platnosti ručení nebrání, je-li závazek dlužníka neplatný pro nedostatek jeho způsobilosti zavazovat se k povinností, pokud o tom ručitel při převzetí ručitelského závazku věděl nebo vědět musel*“, toto normuje ve svém ust. § 304 odst. 1 i obch. zákoník, proto je shodně z obchodním zákoníkem upravena výjimka z akcesorické povahy ručení. Nedostatek způsobilosti dlužníka na sebe brát závazky může spočívat např. v nedostatku právní subjektivity, převzalo-li ručitelský závazek sdružení (§ 829), dlužník byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo právnická osoba se nemá oprávnění ex lege zavazovat se a zajišťovat tak závazky např. státní organizace.

Zákonodárce přejímá § 2020 „*je-li ručením zajištěna pouze část dluhu, nesnižuje se rozsah ručení částečným plněním, zůstává-li dluh nesplněn ve výši, v jaké je zajištěn ručením*“, z obchodního zákoníku § 307 odst. 2, s jistými formulačními změnami.

⁹⁸ Např. ust. § 304 obch. zák.

Subsidiární povaha ručení je upravena v § 2021 odst. 1 „*věřitel má právo požadovat splnění na ručiteli, nesplnil-li dlužník v přiměřené lhůtě dluh, ač jej k tomu věřitel v písemné formě vyzval. Výzvy není třeba, nemůže-li ji věřitel uskutečnit nebo je-li nepochybné, že dlužník dluh nesplní*“ toto ustanovení zákonodárce převzal z právní úpravy obchodního zákoníku⁹⁹. Jen formulace ust. § 2021 odst. 1 je oproti, již zmiňované úpravě, preciznější.

Zákonodárce jej oproti stávající úpravě rozšířil o odstavec druhý „*bylo-li ručení ujednáno na určitou dobu, je právo věřitele zachováno i v případě, že věřitel v této době ručitele k plnění vyzval*“.

Námitky, které je oprávněn ručitel uplatnit vůči věřiteli, upravuje nový občanský zákoník shodně se stávající úpravou občanského zákoníku, případně je rozšiřuje dle úpravy obsažené v zákoníku obchodním.

Prvá námitka dle ust. § 2022 zní, že „*ručitel může plnění odepřít, pokud věřitel zavínil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem*“.

Druhá námitka, která je upravena ust. § 2023 odst. 1 „*ručitel může vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, které má proti věřiteli dlužník*“ s občanským zákoníkem shodně, jde např. o námitku promlčení, prominutí dluhu.

Odstavec druhý ust. § 2023 oproti současné úpravě rozšiřuje právo ručitele na náhradu nákladů v důsledku uplatnění neúspěšných námitek, které mu sdělil dlužník „*uplatní-li ručitel námitky, které mu sdělil dlužník, nahradí dlužník ručiteli náklady, které mu vznikly, byly-li námitky neúspěšné*“.

Paragraf 2023 chrání ručitele před liknavostí věřitele vůči dlužníkovi.

Povinnost věřitele sdělit ručiteli výši dluhu je stanovena v díle osmém obecné části v § 2011 „*věřitel sdělí tomu, kdo dal jistotu, na jeho žádost kdykoli a bez zbytečného odkladu, jaká je výše zajištěného dluhu*“. Jde jen o jinak formulovaný text zákonného pravidla oproti současné právní úpravě.

⁹⁹ Ust. § 306 odst. 1 obch. zák.

Uplatnění námitek dlužníka vůči ručiteli upravuje nový občanský zákoník v § 2024 „*uspokojí-li ručitel věřitele bez vědomí dlužníka, může dlužník uplatnit vůči ručiteli všechny námitky, které byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby na něm věřitel splnění vymáhal. Dlužník však nemůže vůči ručiteli uplatnit námitky, na které dlužník ručitele neupozornil bez zbytečného odkladu poté, co mu ručitel oznámil, že věřitel uplatnil právo z ručení*“ shodně s právní úpravou obsaženou v obchodním zákoníku (§ 309).

Zákonodárce převzal i toto ustanovení do nového Občanského zákoníku, aby umožnil dlužníkovi uplatnit všechny námitky vůči ručiteli, které by jinak měl vůči věřiteli.

Zákonodárce vtělil do nového kodexu promlčení v § 2025 odst. 1 „*právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi*“ upravil tak problematiku, kterou se současná právní úprava v souvislosti s ručením přímo nezabývá. Odstavec druhý § 2025 upravuje uznání dluhu dlužníkem shodně se současnou právní úpravou obsaženou v Občanském zákoníku.

Zánik ručení upravuje nový občanský zákoník v § 2026 odst. 1 „*ručení zaniká zánikem dluhu, který zajišťuje. K zániku ručení dochází dle výše uvedeného paragrafového znění z povahy akcesority ručitelského závazku.*

V odstavci druhém zákonodárce posiluje postavení věřitele oproti původní právní úpravě „*Ručení však nezaniká, pokud dluh zanikl pro nemožnost plnění dlužníka, a ručitel jej splnit může, nebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem*“. Toto ustanovení je shodné s úpravou v obchodním zákoníku.

Již známou normu do budoucí úpravy ručitelského závazku vnáší právní pravidlo obsažené v § 2027 „*zaručí-li se za týž dluh více ručitelů, ručí každý z nich věřiteli za dluh celý. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník*“ upravující pluralitu ručitelů. Ručitelskou pluralitu (solidární závazek) obsahuje obchodní zákoník ve svém ust. § 307 odst. 1 shodně, jen drobnou terminologickou výjimkou je nahrazení označení závazku termínem dluh. Toto označení vychází s koncepcí nového Občanského zákoníku.

Zbývá dodat, že zcela nově je formulováno pravidlo § 2028, podle něhož *zákonným ručením za nepeněžitý dluh je zajištěna peněžitá pohledávka, která věřiteli přísluší při porušení zajištěného dluhu.*

Novum představuje úprava subrogačního regresu, která není vtělena do partií o ručení, nýbrž je obsažena jako obecný institut v rámci zániku závazku splněním. Podle § 1937 odst. 1 *souhlasu dlužníka není třeba, pokud třetí osoba plní věřiteli jeho dluh proto, že za dluh ručí nebo závazek jinak zajišťuje.*

Druhý odstavec pak doplňuje: *splněním dluhu vstupuje tato osoba do práv věřitele a má právo, aby jí dlužník vyrovnal, co za něho plnila. Pohledávka věřitele na ni přechází včetně příslušenství, zajištění a dalších práv s pohledávkou spojených. Věřitel vydá tomu, kdo za dlužníka plnil, potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí.*

Jedním z cílů rekodifikačního úsilí bylo zhodnotit platný právní stav, zhodnotit jeho fungování, popř. vytknout jeho základní nedostatky a navrhnout jejich řešení. Nový občanský zákoník přináší nové prvky oproti současné úpravě. Je propracovanější, věcně a terminologicky správnější, úprava ručení je systematičtější, přestože se tvůrcům nepodařilo, jak bylo původně navrhováno, odstranit problematický interpretační výklad vzniku ručitelského závazku. Doposud se zřejmě povedou debaty, zdali vzniká na smluvním základě. Je třeba konstatovat pozitivní stránku věci, a to úpravu subrogačního regresu, jejíž úprava v Občanském zákoníku (§550) měla podobu zákonné cese pohledávky. Již jen z hlediska právního institutu ručení lze beze sporu tvrdit, že jde o kodex západoevropského typu, který do budoucna bude přínosem pro jeho recipienty.

11. Komparace s právní úpravou v německém Občanském zákoníku

V německém Občanském zákoníku¹⁰⁰ je právní institut ručení¹⁰¹ upraven v knize druhé, oddíle osmém, kapitole dvacáté pod názvem die Bürgschaft (ručení) v § 765 až § 778. Německou právní úpravu budu v následující části textu porovnávat s právní úpravou obsaženou v Občanském zákoníku, případně se dotknou i úpravy nového Občanského zákoníku, v důsledku jeho brzké účinnosti. V důsledku toho, že český obchodní zákoník byl jedním ze zdrojů inspirace autorů nového Občanského zákoníku, nebudu úpravu v něm obsaženou v této části zmiňovat.

Oproti naší právní úpravě je německá úprava ručení podstatně rozsáhlejší, dokonce i složitější, což může v praxi dělat potíže právním laikům, při interpretaci jednotlivých pravidel. Nový občanský zákoník jde opačným směrem ve snaze přiblížit soukromé právo co nejširší laické veřejnosti, to i právní institut ručení, to lze jen kvitovat.

Zásadní rozdíl mezi německou a naší právní úpravou, i úpravou v novém občanském zákoníku je vznik ručitelského závazku ručitelskou smlouvou¹⁰² (jeho smluvní povaha), § 765 BGB „*ručitelskou smlouvou se ručitel zavazuje věřiteli třetí osoby zajistit splnění závazku této osoby. Ručení může být převzato také za závazek budoucí nebo podmíněný*“, přičemž autoři našeho nového kodexu s takovou úpravou počítali¹⁰³, přesto k tomu nedošlo, to lze vnímat jako zásadní nedostatek, oproti právní úpravě obsažené v BGB.

Písemnou formu ručitelské smlouvy vyžaduje v souladu s naší právní úpravou obligatorně i BGB ve svém § 766 stanoví, že „*k platnosti ručitelské smlouvy je nutná písemná forma ručitelského prohlášení. Elektronická forma*

¹⁰⁰ Německý občanský zákoník – Bürgerliches Gesetzbuch, BGBI I 42 – dále jen BGB.

¹⁰¹ V překladu: die Bürgschaft

¹⁰² Původně: „Durch den Bürgschaftsvertrag verpflichtet sich der Bürge gegenüber dem Gläubiger eines Dritten, für die Erfüllung der Verbindlichkeit des Dritten einzustehen. Die Bürgschaft kann auch für eine künftige oder eine bedingte Verbindlichkeit übernommen werden.“

¹⁰³ ELIÁŠ, K. – ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha: Linde, 2001, s. 221, kde se říká, že ručení bude (sc. v návrhu nového občanského zákoníku) upraveno obdobně, jak je dnes upravují občanský a obchodní zákoník, bude však zdůrazněna smluvní povaha vzniku ručení.

*ručitelského prohlášení je vyloučena. Pokud však ručitel splní hlavní závazek, je nedostatek formy zhojen“.*¹⁰⁴ Současně však umožňuje zhojení vad právního úkonu skutečnostmi, které nastanou dodatečně (konvalidace), v případě BGB jde o splnění hlavního závazku ručitelem. Naše právní úprava oporu pro takovéto zhojení (konvalidaci) nemá, proto by takový právní úkon byl absolutně neplatný (§ 40 odst.1). Německá úprava umožňuje zhojení vad (konvalidaci) v i důsledku nedostatku formy.

Oproti naší právní úpravě dle BGB § 767 odst. 2 *“ručitel ručí věřitelům hlavního dlužníka i za náklady, jež je povinen hradit hlavní dlužník věřiteli“*¹⁰⁵, toto ustanovení neobsahuje ani nový Občanský zákoník, ten vychází spíše z koncepce ochrany ručitele.

Pluralitu ručitelů obsahuje německá úprava přímo v úpravě institutu ručení dle § 769 *„zaručí-li se více osob za tentýž závazek, pak ručí jako spoludlužníci, a to i v případě, že ručení nebylo převzato společně“*¹⁰⁶, jedná se o pasivní solidaritu (ručitelé jsou zavázáni společně a nerozdílně). Naš občanský zákoník pasivní solidaritu přímo v úpravě institutu ručení neupravuje, nýbrž jí upravuje v obecné části závazkového práva § 511 *„Vyplývá-li z povahy plnění, že více dlužníků má témuž věřiteli splnit dluh společně a nerozdílně, je věřitel oprávněn požadovat plnění na kterémkoli z nich. Jestliže dluh splní jeden dlužník, povinnost ostatních zanikne“*. Pro právníka znalého problému nebude mít jistě tato odlišnost zásadního významu. Praktické se to jeví v případě, že ručení sjednávají právní laici, v tom je německá úprava preciznější (zajišťuje lepší orientaci), dokonce ručitelé nemusí uzavřít závazek společně.

¹⁰⁴ původně: „Zur Gültigkeit des Bürgschaftsvertrags ist schriftliche Erteilung der Bürgschaftserklärung erforderlich. Die Erteilung der Bürgschaftserklärung in elektronischer Form ist ausgeschlossen. Soweit der Bürge die Hauptverbindlichkeit erfüllt, wird der Mangel der Form geheilt.“

¹⁰⁵ Původně: Der Bürge haftet für die dem Gläubiger von dem Hauptschuldner zu ersetzenden Kosten der Kündigung und der Rechtsverfolgung.

¹⁰⁶ Původně: „Verbürgen sich mehrere für dieselbe Verbindlichkeit, so haften sie als Gesamtschuldner, auch wenn sie die Bürgschaft nicht gemeinschaftlich übernehmen.“

Výrazně se v tomto ohledu německé právní úpravě přiblížil nový občanský zákoník, který ve svém § 2027 „*zaručí-li se za týž dluh více ručitelů, ručí každý z nich věřiteli za dluh celý. Ručitel má vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník*“, upravuje pluralitu ručitelů, aniž by ji ponechával úpravě v obecné části závazkového práva.

Námitky ze strany ručitele upravuje BGB v § 768 „*Ručitel může uplatnit námitky ve stejném rozsahu, jako má dlužník. Zemře-li dlužník, pak se nemůže ručitel dovolat na skutečnost, že dědic ručí za závazek jen omezeně. Ručitel neztrácí námitku také proto, že se jí zřekl dlužník.*¹⁰⁷ Naše platná právní úprava obsahuje obdobnou námitku věty první v (§ 548 odst. 2), námitka stanovená ve větě druhé u nás musela být dotvořena soudní judikaturou¹⁰⁸, proto lze konstatovat, že úprava v BGB je z hlediska recipientů přijatelnější, zejména rozšiřuje jejich právní vědomí, aniž by museli sledovat vývoj judikatury. Nový občanský zákoník takovéto pravidlo nenormuje, zřejmě spoléhá na již vytvořenou bohatou judikatorní činnost.

Další námitka (*beneficium ordinis*) je stanovena v § 771 „*Ručitel může uspokojení věřitele odepřít, pokud se věřitel nepokusil o splnění dluhu výkonem rozhodnutí vůči dlužníkovi. Vznáš-li ručitel námitku, je promlčení nároku věřitele vůči ručiteli stavěno do doby, než se věřitel pokusil o výkon rozhodnutí vůči dlužníkovi*“¹⁰⁹. Podobné ustanovení naše úprava nezná, avšak vzhledem k dispozitivnosti právních úkonu, si lze toto sjednat smluvním procesem. Námitku *beneficium ordinis*, jíž účelem je posílit právní postavení ručitele, neobsahuje ani nový kodex občanského práva. Z toho lze konstatovat, že německá právní úprava je preciznější, zřejmě v důsledku toho, že vychází

¹⁰⁷ Původně: „*Verbürgen sich mehrere für dieselbe Verbindlichkeit, so haften sie als Gesamtschuldner, auch wenn sie die Bürgschaft nicht gemeinschaftlich übernehmen.*“¹

¹⁰⁸ rozsudem Nejvyššího soudu ze dne 26.1.1973, sp. zn. 1 Cz 78/72

Na závazek ručitele vůči věřiteli nemá vliv ani smrt dlužníka. Ručitel tu nemůže proti věřiteli uplatňovat námitku, že dědici dlužníka odpovídají za jeho dluhy jen do výše ceny nabytého dědictví

¹⁰⁹ Původně : „*Der Bürge kann die Befriedigung des Gläubigers verweigern, solange nicht der Gläubiger eine Zwangsvollstreckung gegen den Hauptschuldner ohne Erfolg versucht hat (Einrede der Vorausklage). Erhebt der Bürge die Einrede der Vorausklage, ist die Verjährung des Anspruchs des Gläubigers gegen den Bürgen gehemmt, bis der Gläubiger eine Zwangsvollstreckung gegen den Hauptschuldner ohne Erfolg versucht hat.*“

z jiných historicko-právních základů. Námitku beneficium ordinis neznal ani ABGB, ten se omezil jen na uplatnění soudní nebo mimo soudní výzvy.

BGB však upravuje z námitky ručitele dle § 771 (beneficium ordinis) jisté výjimky. Ručitel není dle § 773¹¹⁰ oprávněn vznést námitku v následujících případech:

- 1) pokud se ručitel námitky zřekne,
- 2) pokud je možnost vymáhání dluhu po dlužníkovi následkem změny bydliště, změny místa podnikání nebo místa pobytu podstatně snížena,
- 3) pokud je zahájeno insolvenční řízení na majetek dlužníka,
- 4) pokud je důvodný předpoklad, že výkon rozhodnutí nepovede k uspokojení věřitele.

Subrogační regres je na rozdíl od naší právní úpravy obsažené v občanském zákoníku, o které lze bez jistých pochybností tvrdit, že v § 550 subrogační regres neobsahuje, upraven v BGB § 774 „*pokud ručitel věřitele uspokojí, přejde na něj pohledávka věřitele vůči dlužníkovi. Přejednutí nemůže být uplatněno na úkor věřitele. Námitky dlužníka z právního vztahu mezi ním a ručitelem zůstávají nedotčeny*“.¹¹¹ V tomto případě jde o subrogační regres v jeho čisté podobě, který naše právní úprava pro tento účel zatím nezná (obchodní zákoník je výjimka). Pozitivní krok činí náš nový občanský zákoník, který se k úpravě subrogačního regrese opět po několika desetiletích vrátil v

¹¹⁰ Původně: Die Einrede der Vorausklage ist ausgeschlossen: wenn der Bürge auf die Einrede verzichtet, insbesondere wenn er sich als Selbstschuldner verbürgt hat, wenn die Rechtsverfolgung gegen den Hauptschuldner infolge einer nach der Übernahme der Bürgschaft eingetretenen Änderung des Wohnsitzes, der gewerblichen Niederlassung oder des Aufenthaltsorts des Hauptschuldners wesentlich erschwert ist, wenn über das Vermögen des Hauptschuldners das Insolvenzverfahren eröffnet ist, wenn anzunehmen ist, dass die Zwangsvollstreckung in das Vermögen des Hauptschuldners nicht zur Befriedigung des Gläubigers führen wird. In den Fällen der Nummern 3, 4 ist die Einrede insoweit zulässig, als sich der Gläubiger aus einer beweglichen Sache des Hauptschuldners befriedigen kann, an der er ein Pfandrecht oder ein Zurückbehaltungsrecht hat; die Vorschrift des § 772 Abs. 2 Satz 2 findet Anwendung.

¹¹¹ Původně : Soweit der Bürge den Gläubiger befriedigt, geht die Forderung des Gläubigers gegen den Hauptschuldner auf ihn über. Der Übergang kann nicht zum Nachteil des Gläubigers geltend gemacht werden. Einwendungen des Hauptschuldners aus einem zwischen ihm und dem Bürgen bestehenden Rechtsverhältnis bleiben unberührt.“

§ 1937 „*Splněním dluhu vstupuje tato osoba do práv věřitele a má právo, aby jí dlužník vyrovnal, co za něho plnila. Pohledávka věřitele na ni přechází včetně příslušenství, zajištění a dalších práv s pohledávkou spojených. Věřitel vydá tomu, kdo za dlužníka plnil, potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí*“, toto je nutno pro úpravu budoucích závazkových vztahů vzniklých zejména z ručení vnímat velmi pozitivně.

Závěrem lze konstatovat, že německá úprava institutu ručení je, jak již bylo výše řečeno, rozsáhlejší, i přes svou složitější úpravu má pozitivní dopad na její recipienty i z laické veřejnosti. Proto lze s povděkem tvrdit, že i naše budoucí úprava ručení v novém občanském zákoníku obsahuje rysy BGB, a tím se naše soukromé právo dostává po několika desetiletích zpět do západoevropského právního prostoru.

Závěr

Právní institut ručení, byť se tak na první pohled nemusí jevit, pro svoji složitost již jen co se historického vývoje týká, skrývá mnoho podnětů k úvahám a zamyšlení. Ve své práci jsem se pokusil podívat se na tento právní institut, od jeho vývoje až do současné podoby rozšířenou optikou. Zpracovat tak na dostatečné úrovni jeho historický vývoj z pohledu různých časových etap. Na recentní právní úpravu jsem již nahlížel pod prizmatem platného občanského zákoníku, obchodního zákoníku a posléze i nového občanského zákoníku. Je téměř jisté, že důkladnější rozbor jednotlivých problematik ručení by znamenal výklad daleko překračující svým rozsahem rozsah diplomové práce.

Při nastudování materiálů pro psaní práce jsem zjistil, že tento zajišťovací instrument ryze soukromého práva postupem doby prošel značným vývojem a etabloval se do současné podoby. Římské právo založilo akcesorickou a subsidiární povahu (*beneficium excussionis sive ordinis*) a až později ve velkých soukromoprávních kodexech (*Code civil 1804, ABGB*) vznikla zákonná konstrukce subrogačního regresu, do té doby byla pohledávka ručitele proti dlužníku cedována.

V současné době institut ručení regulují dvě právní úpravy (občanský a obchodní zákoník), přičemž právní úprava obsažená v obchodním zákoníku je detailnější, propracovanější, upravuje ručitelskou pluralitu, promlčení a zánik ručitelského závazku, bohužel vznik ručitelského závazku zákonodárce ponechává na konstrukci jednostranného prohlášení. Dvojkolejnost právní úpravy obsažená v občanském a obchodním zákoníku (byť je kvalitnější) je za současné situace nevhodná, proto bude *pro futuro* nahrazena novou jednotnou právní úpravou, novým občanským zákoníkem, jenž vejde v účinnost 1. ledna 2014.

Recentní právní úprava ručení v občanském zákoníku je velice krátká strohá a stručná, její simplifikace nemůže dostačovat současným potřebám společnosti (recipientů). Pouhých pět krátkých ustanovení neupravuje ustanovení o rozsahu závazku, spoluručení, ustanovení o promlčení nebo zániku ručení, recipient je tak nucen vypomáhat si obecnými ustanoveními, což pro neprávnicka nebude mnohdy praktické. Proto je pozitivním přínosem budoucí

právní úpravy nový občanský zákoník, který po zhodnocení platného stavu tento nedostatek nahrazuje.

Problematickým se jeví interpretace dikce zákona o vzniku ručitelského závazku, nedává jasnou odpověď, zdali ručitelský závazek vzniká na základě jednostranného prohlášení ručitele, či dohodou. Jinak normuje tento vznik německý občanský zákoník, který dohodu obou stran závazku explicitě stanoví. K tomuto lze jednoznačně bez pochybností poznamenat, že vzniká konsenzem obou dvou stran (ručitele, věřitele). Bohužel ani nová rekonstrukce občanského práva tomuto interpretačnímu problému nedokázala zabránit. Když přebrala osnovu vzniku ručitelského závazku ze zákoníku obchodního, byť jen s jistou změnou, ačkoliv autoři ve svém tvůrčím záměru s konsenzem vzniku ručitelského závazku počítali. Malá změna vzniku ručitelského závazku, spočívá v povinnosti věřitele přijmout písemné prohlášení od ručitele, pod sankcí neplatnosti.

Novum nového občanského zákoníku představuje problematika subrogačního regresu, který současná právní úprava (vyj. obchodního zákoníku) nezná, přičemž ještě střední občanský zákoník subrogační regres upravoval. To může v praxi způsobit řadu problémů, např. zánik ostatních zajišťovacích prostředků a zástavního práva splněním dluhu ručitelem, věřiteli. To ručitele značně diskvalifikuje při následném uspokojení se na dlužníku, proto o právu postihu nemůže být řeči. Problematiku subrogačního regresu, a to dokonce v jeho ryzí podobě, představuje německá právní úprava a lze jen kvitovat, že zhruba po šedesáti letech se opět subrogační regres navrací do našeho právního řádu s již zmíněnou rekonstrukcí soukromého práva.

Závěrem již lze jen konstatovat, že současná právní úprava obsažená v Občanském zákoníku, je nedostačující moderním poměrům a potřebám společnosti. S účinností nového Občanského zákoníku (úprava je preciznější), dojde k odstranění řady interpretačních i praktických problémů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BOHÁČEK, M. Nástin přednášek o soukromém právu římském II. Právo obligační. Právo dědické. Praha: 1946
- DVOŘÁK, J. Zajištění práv v občanskoprávních vztazích. Praha: AUC Iuridica monographia 1984, č. XLI
- Eliáš, K. a kol. Kurs obchodního práva – Obchodní závazky- Cenné papíry. Praha: C. H. Beck., 1999
- ELIÁŠ, K. – ZUKLÍNOVÁ, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2001
- Eliáš, K. a kol., Občanský zákoník velký akademický komentář, Praha: Linde, 2008
- ELIÁŠ, K. Ručení v úpravě obchodního zákoníku. Právní praxe, 1995, č. 7 FIALA, J., ŠVESTKA, J. Některé teoretické i praktické otázky ručení podle občanského zákoníku. Socialistická zákonost, 1972, č. 2
- FRINTA, O. Právní úprava (ne)vstoupení ručitele do práv věřitele. In MALACKA, M. (ed.). Sborník příspěvků z konference Monseho olomoucké právnické dny. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006
- GIESE, E., DUŠEK, P., PAYNE-KOUBOVÁ, J., DIETSCHOVÁ, L. Zajištění závazků v České republice. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003
- HALOUZKA, V. Solidarita závazku dlužníka a závazku jeho ručitele. Právník, 1976, č. 4
- HEYROVSKÝ, L. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910
- HOLEYŠOVSKÝ, M. Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi. Praha: Newsletter, 1995
- Knapp V. Učebnice občanského a rodinného práva, Praha – Oris 1954, s. 325

- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné, 4. Vydání, Praha: Aspi, 2005
- Kindl in FIALA, J. – KINDL, M. et al. Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995
- KOPÁČ, L. Časová působnost právních předpisů upravujících zajištění závazků. Právní rádce, 1993, č. 4
- KRČMÁŘ, J. Právo občanské. III. Právo obligační. 3. vydání. Praha: Všehrd, 1936
- LAZAR, J. K otázke vplyvu uznania dlžoby na trvanie ručiteľskeho záväzku. Právny obzor, 1966, č. 3
- MATĚJ, Č. Odpovědnost více dlužníků za závazek ručiteli podle § 56 obč. zák. Socialistická zákonnost, 1985, č. 7
- MÜLLEROVÁ, H. Ještě k otázce odpovědnosti více dlužníků za závazek vůči ručiteli podle § 56 obč. zák. Socialistická zákonnost, 1986, č. 2
- Palandt. O., Bürgerliches Gesetzbuch – Kommentar, 64. Auflage, München Verlag C.H.Beck, 2005
- PELIKÁNOVÁ, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. vydání. Praha: Linde, 1998
- PELIKÁNOVÁ, I. Obchodní právo. Obligační právo – komparativní rozbor. 4. díl. Praha: ASPI, 2009
- PELIKÁNOVÁ, I. Ručení. Právník, 1996, č. 5
- Saturník, T. Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě, Praha, VŠEHRD, 1945
- SEDLÁČEK, J. Obligační právo. Obecné nauky o právních jednáních obligačních a o splnění závazků. Brno: Právník, 1924

Sommer, O. Učebnice soukromého římského práva, díl II, Pojištění obligace, Praha, Wolter Kluver ČR a.s., 2011

ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. et al. Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. VI. Díl. Praha: V Linhart, 1937

SOUKUP, J. Práva ručitele vůči více dlužníkům podle § 56 obč. zák. Socialistická zákonost, 1987, č. 8

SPÁČIL, J. K některým sporým otázkám institutu ručení. Právní obzor, 1983, č. 5

Švarc, Z. a kol. Základy obchodního práva. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář, I. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2008

ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. et al. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. et al. Občanské právo hmotné 2. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009

TLAPOVÁ, A. Ešte k otázke vplyvu uznania dlžoby na trvanie ručiteľskeho záväzku. Právní obzor, 1966, č. 3

Ulmer., P.: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch – Schuldrecht Teil III. § 705 – 853. 4 Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2004

ZAHRADNÍČKOVÁ, M. Mohou být státní organizace ručiteli? Daňová a hospodářská kartotéka, 1999, č. 8

SEZNAM POUŽITÉ JUDIKATURY

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2011 sp. zn 33 Cdo 3923/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2010 sp. zn. 33 Cdo 5078/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004 sp. zn. 32 Odo 680/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2001 sp. zn. 33 Odo 68/2001

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 12. 1999 sp. zn. 9 Cmo 468/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 1999 sp. zn. 31 Cdo 870/1999

Rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 27. 10. 1994 sp. zn. 5 Cmo 91/94

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 07. 9. 1989 sp. zn. 6 Co 1008/89

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 21. 10. 1970 sp. zn. 20 Co 363/76

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1973 sp. zn. 1 Cz 43/73

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1973 sp. zn. 1 Cz 78/72

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 1971 sp. zn. 1 Cz 59/71

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 1967 sp. zn. 4 Cz 78/67

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 1930 sp. zn. Rv II 274/29

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 1929 sp. zn. Rv I 682/28

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 1926 sp. zn. Rv I 1468/25

ELEKRONICKÉ PRAMENY

[www. Gesetze-im-internet.de/bgb/](http://www.Gesetze-im-internet.de/bgb/)

Resumé

Diplomová práce „Ručení v soukromém právu“ pojednává o základních otázkách právního institutu ručení v občanském zákoníku České republiky. Určité pasáže mají komparativní povahu, když se zaměřují na právní regulaci ručení obsaženou v obchodním zákoníku.

V úvodu je zdůrazněn význam právního institutu ručení jako jednoho ze zajišťovacích prostředků soukromého práva. První kapitola obsahuje historický vývoj ručení (rukojemství) od dob římského práva až do velké postsocialistické novelizace občanského zákoníku. Podrobněji je rozpracováno pojetí rukojemství v římském právu, jenž je základem pro jeho další vývoj, čerpali z něj autoři velkých kodexů soukromého práva (Code civil, ABGB, BGB). Přičemž rakouský občanský zákoník později platil i na území tehdejšího Československa a byl východiskem pro pozdější právní úpravy až do velké právníkové dvou-letky v roce 1950 kdy, zejména s účinností zákona č. 40/1964, se institut rukojemství začal modifikovat do podoby, jaká je známa dnes.

Následující kapitola se věnuje vymezení základního právního pojmu ručení, přičemž zdůrazňuje i jeho funkci, která slouží zejména k zajištění a uhrazení pohledávky ručitelem.

Třetí kapitola se věnuje problematice dvojkolejnosti právní ručení v obchodním a občanském zákoníku, která je nežádoucí. Detailně se věnuje otázce dohody vzniku ručitelského závazku, uznání závazku a uznání dluhu obsaženou v obou právních úpravách. Následně je pojednáno o akcesorické a subsidiární povaze ručení, přičemž důraz je kladen i na praktickou stránku věci. Dále o předmětu ručitelského závazku, zejména z pohledu naturálních pohledávek.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na subjekty ručitelského závazku, pluralitu subjektů, přičemž zvláštní odstavec se věnuje otázce, zdali mohou státní organizace vystupovat na straně ručitele.

Následující dvě kapitoly jsou věnovány vzniku ručení, pro něhož je obligatorně stanovena písemná forma a obsahu ručitelského závazku. Tím jsou rozuměna práva a povinnosti obou stran ručitelského závazku. Jde zejména o povinnost informační, oprávnění uplatnění námitek ručitele proti věřiteli, oprávnění ručitele odepřít plnění věřiteli a to jak čistě teoretického tak i praktického pohledu.

Sedmá kapitola je věnována problematice subrogačního regresu, je zmíněn jeho historický vývoj i a právní úprava v jiných právních řádech. Poté se věnují otázce subrogace v našem Občanském zákoníku, kdy lze jednoznačně konstatovat, že Občanský zákoník ve své stávající podobě subrogaci neupravuje.

Následující kapitola se věnuje zániku ručitelského závazku, v důsledku akcesority, smrti ručitele a dlužníka, promlčení ručitelského závazku.

Desátá kapitola je věnována novému občanskému zákoníku, který vstoupí v účinnost 1. 1. 2014, přičemž jeho inspiračním zdrojem byl platný obchodní zákoník. Jeho pozitivum je úprava subrogačního regresu, která je obsažena jako obecný institut v rámci zániku závazku splněním. Nový občanský zákoník je ve srovnání s platným zákonem v mnoha směrech kvalitnější, důkladnější (propracovanější), tím poskytuje i vyšší míru právní jistoty recipientům.

Poslední kapitola je věnována komparaci s německým občanským zákoníkem (BGB), k jehož právní úpravě se až na výjimky přibližuje i nová rekodifikace soukromého práva. Proto lze konstatovat, že přijetím nového občanského zákoníku se naše právní úprava dostává zpět do západoevropského právního prostoru.

Abstract

Entitled “Surety in Private Law,” the thesis addresses basic questions on the legal concept of surety in the Czech Civil Code. Certain passages have a comparative nature and focus on the legal regulation of surety in the Commercial Code.

The introduction emphasizes the importance of the legal concept of surety as one of the guarantees in private law. The first chapter details the history of surety from the period of Roman law up to the extensive post-Socialist modification of the civil code. The work provides a detailed treatment of the concept of surety in Roman law, the foundation for its further development and a primary source for the authors of large codes of private law (civil code, ABGB, BGB). The Austrian Civil Code was later applied in Czechoslovakia and was the basis for subsequent amendments up to the large-scale Socialist codification in 1949-1950 when, especially with the introduction of Act No. 40/1964, the concept of surety was modified into the form known today.

The following chapter defines the basic legal concept of surety, especially emphasizing its function in the guarantee and payment of liabilities by the guarantor.

The third chapter addresses the undesirable duality of surety in the commercial and civil code. Special attention is paid to the formation of surety obligations, the acknowledgement of obligations and the acceptance of claims contained in both codes. The accessory and subsidiary nature of surety is then addressed, including an emphasis on the practical side of the issue. The subject of surety obligations, especially from the perspective of material liabilities, is also discussed.

The fourth chapter focuses on the subjects of surety obligations and the plurality of subjects. One paragraph is dedicated to the question of whether state organisations can act on behalf of guarantors.

The following two chapters are devoted to the creation of surety and the obligatory written form and content of the guarantee obligation, i.e. the rights and obligations of both parties to the guarantee obligation. This primarily concerns information requirements, the right of the guarantor to assert objections

against the creditor and the right of the guarantor to deny payment to the creditor, both from a purely theoretical and practical perspective.

The seventh chapter is devoted to the issue of subrogation, including its historical development and treatment in other legal codes. The author then discusses subrogation in the Czech Civil Code, or, rather, its unequivocal absence in the current valid version.

The following chapter addresses the expiration of a guarantee obligation as the result of the fulfilment of the liability, the death of the guarantor and debtor and the expiration of the statute of limitations on the guarantee obligation.

The tenth chapter is devoted to the new civil code set to take effect on 1 January 2014 (the new code is based on the current code). The new code treats the matter of subrogation as a general concept in the expiration of an obligation as a result of the fulfilment of the liability. Compared to the current civil code, the new law is in many regards better and more consistent; thus, it provides a higher level of legal certainty for participants.

The final chapter provides a comparison with the German Civil Code (BGB), to which the new Czech Civil Code, with a few exceptions, is similar. The adoption of the new civil code makes it possible to say that the country has returned to Western European law.

Název práce v českém jazyce

Ručení v soukromém právu

Klíčová slova v českém jazyce

Ručení, ručitelský závazek, smlouva, akcesorita, subsidiarita, promlčení, subrogační regres

Title of thesis in English

Surety in Private Law

Keywords in English

Surety, guarantee obligation, contract, accessory, subsidiary, statute of limitations, subrogation